Rok VI. Nr 5.

DZIENNIK URZĘDOWY

KURATORJUM OKRĘGU SZKOLNEGO KRAKOWSKIEGO

WYDAWANY Z FUNDUSZÓW NAUCZYCIELSTWA OKRĘGU.

Kraków, dnia 20 maja 1927 r.

TREŚĆ:

89.

Rozporządzenie Rady Ministrów

z dnia 16 marca 1927 r.[1])

o wyłączeniu gmin Przybradz, Graboszyce i Gierałtowice z powiatu oświęcimskiego i włączeniu ich do powiatu wadowickiego.

Na zasadzie art. 1 i 2 ustawy z dnia 7 lipca 1921 r. w przedmiocie dokonywania zmian granic powiatów na obszarach b. dzielnic rosyjskiej i austrjacko-węgierskiej, jak również dokonywania na obszarze b. dzielnicy austrjacko-węgierskiej zmian obszaru działania samorządowych reprezentacyj powiatowych (Dz. U. R. P. Nr. 64, poz. 400) zarządza się co następuje:

§ 1. Gminy: Przybradz, Graboszyce i Gierałtowice wyłącza się z powiatu oświęcimskiego w województwie krakowskiem i włącza się je do powiatu wadowickiego w temże województwie.

§ 2. Obszar samorządowej reprezentacji powiatowej wadowickiej pozostaje bez zmiany.

§ 3. Wykonanie niniejszego rozporządzenia powierza się Ministrowi Spraw Wewnętrznych.

§ 4. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem 1 kwietnia 1927 r.

Prezes Rady Ministrów: *J. Piłsudski.*
Minister Spraw Wewnętrznych: *Sławoj Składkowski.*
Minister Sprawiedliwości: *A. Meysztowicz.*
Minister Skarbu: *G. Czechowicz.*

90.

Rozporządzenie Ministrów: Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, Rolnictwa i Dóbr Państwowych w porozumieniu z Ministrami Sprawiedliwości i Skarbu

z dnia 28 marca 1927 r.[2])

o normach wynagrodzenia sędziów państwowych, jako przewodniczących komisyj dyscyplinarnych, przewidzianych ustawą z dnia 1 lipca 1926 r. o stosunkach służbowych nauczycieli.

[1]) Ogłoszone z Dz. U. Rz. P. Nr. 31. poz. 264.
[2]) Ogłoszone z Dz. U. Rz. P. Nr. 35. poz. 313.

Na podstawie art. 93, art. 94 ust. 2-gi i art. 162 ustawy z dnia 1 lipca 1926 r. o stosunkach służbowych nauczycieli (Dz. U. R. P. Nr. 92, poz. 530) zarządza się co następuje:

§ 1. Sędziowie państwowi, pełniący w myśl ustępu 2-go art. 94 ustawy z dnia 1 lipca 1926 r. o stosunkach służbowych nauczycieli obowiązki przewodniczących okręgowych komisyj dyscyplinarnych, zorganizowanych na podstawie art. 87 tejże ustawy, otrzymują za każde odbyte posiedzenie komisji dyscyplinarnej i związane z tem czynności wynagrodzenie w wysokości 30 złotych.

§ 2. Sędziowie państwowi, pełniący w myśl ustępu 2-go art. 94 wymienionej ustawy obowiązki przewodniczącego ministerjalnej komisji dyscyplinarnej i Najwyższej Komisji Dyscyplinarnej, zorganizowanych na podstawie art. 88 i 89 tejże ustawy, otrzymują za czynności wymienione w § 1 wynagrodzenie w wysokości 50 złotych.

§ 3. Przy podróżach w sprawach związanych z działalnością wymienionych komisyj dyscyplinarnych przewodniczący tychże komisyj otrzymują diety i zwrot kosztów podróży według stawek, odpowiadających ich stanowisku sędziowskiemu.

§ 4. Wymienione wyżej wynagrodzenie oraz diety i koszty podróży płatne są z kredytów Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego względnie z kredytów Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych, zależnie od tego, czy są to wydatki, związane z czynnościami komisji, zorganizowanej dla nauczycieli szkół podległych Ministerstwu Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, czy też Ministerstwu Rolnictwa i Dóbr Państwowych.

§ 5. Postanowienia §§ 1—4 mają analogiczne zastosowanie do zastępców przewodniczących wymienionych komisyj dyscyplinarnych w wypadkach, gdy zastępca pełni obowiązki przewodniczącego.

§ 6. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego: *Dr. Dobrucki.*
Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych: *K. Niezabytowski.*
Minister Sprawiedliwości: *A Meysztowicz.*
Minister Skarbu: *G. Czechowicz.*

91.

Rozporządzenie
Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego

z dnia 8 marca 1927 r.

w sprawie zmiany § 31 „Regulaminu gimnazjalnych egzaminów dojrzałości“.

§ 1. Zmieniam częściowo § 31 „Regulaminu gimnazjalnych egzaminów dojrzałości“, ogłoszonego w Nr. 2/164 Dziennika Urzędowego Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, poz. 8, nadając mu brzmienie następujące:

„§ 31. Zdającym nie wolno przynosić ze sobą na egzamin papieru, książek ani pomocy naukowych oprócz 1) tablic logarytmicznych i przyborów rysunkowych — na egzaminy z matematyki i fizyki, 2) słowników — na egzaminy z języków klasycznych i języka obcego nowożytnego, z tem jednak zastrzeżeniem, że użycie słownika na egzaminie z języka obcego

nowożytnego jest dozwolone wówczas, gdy abiturjenci piszą wypracowanie na dany temat lub tłumaczą nieznany urywek prozy, nie jest zaś dozwolone, gdy egzamin polega na opowiedzeniu treści dwukrotnie przeczytanego tekstu obcojęzycznego. Papier z pieczęcią szkoły abiturjenci otrzymują z rąk członków Komisji na samym egzaminie. Przed opuszczeniem sali winni zwrócić wszystkie otrzymane arkusze".

§ 2. Możność używania słowników winna pociągnąć za sobą odpowiednie podniesienie wymagań, stosowanych przy ocenie wypracowań.

§ 3 Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Warszawa, dnia 8 marca 1927 r. (Nr. II. 1769/27).

Minister Wyznań Religijnych
i Oświecenia Publicznego:
(—) Dr. Dobrucki.

92.

OBWIESZCZENIE
Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego

z dnia 16 marca 1927 r.

o sprostowaniu błędów w rozporządzeniu Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dn. 22 grudnia 1926 r.

W załączniku Nr. 1 do rozporządzenia Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 22 grudnia 1926 roku w sprawie wykonania postanowień ustawy z dn. 1 lipca 1926 roku o stosunkach służbowych nauczycieli (Dz. U. R. P. Nr. 131, poz. 787)[1]) tytuł załącznika winien rozpoczynać się od słów „*Załącznik Nr. 1* do § 2 rozporządzenia„ — zamiast od słów: „*Załącznik Nr. 1* do § 5 rozporządzenia".

W tymże załączniku rubryka XVII (Uposażenie) winna przedstawiać się następująco:

a	b	c	d				e	f
Nr. kolejny	Nr. i data zarządzenia oraz nazwa władzy, która wymierzyła uposażenie	Podstawa prawna (ustawa artykuł)	Części składowe uposażenia miesięcznego				Ogólna kwota uposażenia miesięcznego	UWAGI

Warszawa, dnia 16 marca 1927 r. (Dz. U. R. P. Nr. 28, poz. 232).

Minister Wyznań Religijnych
i Oświecenia Publicznego:
(—) Dr. Dobrucki.

93.

OKÓLNIK
Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego do Kuratorjów Okręgów Szkolnych i inspektorów szkolnych w sprawie świadectw z kursów przymusowego nauczania żołnierzy.

---

[1]) Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. z dn. 1 lutego 1927 r. Nr. 2, poz. 26.

Nawiązując do rozkazu Pana Ministra Spraw Wojskowych (Dz. Rozk. Min. Spr. Wojsk. z 14 lutego 1927 r. Nr. 6, rozk. 43), przedrukowanego w załączniku do niniejszego okólnika, wyjaśniam względnie zarządzam, co następuje:

1. Zakres przymusowego nauczania żołnierzy w myśl ustawy z 21 lipca 1919 r. (Dz. Praw. Nr. 63, poz. 373 i Dz. Rozkazów Wojsk. Nr. 87 ex 1919 r.) normuje wydana przez Ministerstwo Spraw Wojskowych „Instrukcja o przymusowem nauczaniu żołnierzy" (Warszawa — 1922, Główna Księgarnia Wojskowa — Nowy Świat 69).

2. Świadectwa szeregowych, stwierdzające ukończenie *całkowitego* kursu przymusowego nauczania żołnierzy, zawierać będą końcową klauzulę następującą:

„Niniejszem stwierdza się, że (wymienić stopień, imię i nazwisko) posiada zakres wiedzy w przedmiotach powyżej wymienionych, odpowiadający programowi nauki *czterech* oddziałów szkoły powszechnej (Rozp. Min. W. R. i O. P. z 9 marca 1927 r. Nr. I. 3227/27).

Analogiczną klauzulę otrzymają na świadectwach szeregowi, którzy nie ukończyli całkowitego kursu przymusowego nauczania (czterech stopni), lecz tylko *trzy*, *dwa* lub *jeden* stopień kursu, z tą jednak różnicą, że w klauzuli stwierdzi się, iż posiadają zakres wiedzy, odpowiadający w przedmiotach wymienionych programowi nauki *trzech*, względnie *dwóch* lub *jednego* oddziału szkoły powszechnej.

3. Celem utrzymania pożądanego kontaktu między władzami szkolnemi a wojskowemi w zakresie przymusowego nauczania żołnierzy inspektorowie szkolni, względnie delegowani przez nich zastępcy (p. 5), otrzymują niniejszem prawo przysłuchiwania się sposobowi nauczania i egzaminowania szeregowych, oraz na prośbę prowadzącego kurs przymusowego nauczania żołnierzy udzielania swych spostrzeżeń, rad i wskazówek fachowych z dziedziny metodyki nauczania.

Przy egzaminach inspektorowie szkolni, względnie delegowani przez nich zastępcy, nie głosują.

4. O zorganizowanych już obecnie kursach oraz o kursach, które na terenie danego powiatu (miasta) w przyszłości zostaną zorganizowane, będą inspektorowie szkolni powiadomieni bezpośrednio przez właściwe Dowództwa, które podadzą miejscowość, stopień i nazwisko prowadzącego kurs.

5. Ponieważ zgóry przewidywać należy, że inspektorowie szkolni w nielicznych zapewne wypadkach będą mogli być obecni na lekcjach względnie egzaminach na kursach przymusowego nauczania żołnierzy, — przeto delegować będą do tych czynności jako swych zastępców z reguły *kierowników szkół*, pracujących w miejscowości, w której dany kurs zorganizowano.

O wyborze swego zastępcy inspektor szkolny powiadamia bezzwłocznie właściwe Dowództwo, przy którem dany kurs zorganizowano.

6. Ze względu na ważność, zarówno ze stanowiska społecznego, jak i państwowego, utrzymywania kontaktu władz szkolnych z pracą oświatową w wojsku inspektorowie szkolni dobierać będą z pośrod kierowników szkół jako swych delegatów takich kierowników, którzy w pełni dają rękojmię, że przyjęte na się obowiązki wypełniać będą gorliwie, sumiennie i taktownie.

7. Z końcem roku szkolnego przedstawiciel władz szkolnych, delegowany w zastępstwie inspektora na kurs przymusowego nauczania, obowią-

zany jest złożyć inspektorowi szkolnemu krótkie sprawozdanie o nauczaniu na danym kursie.

Odpis tego sprawozdania inspektor szkolny przesyła właściwemu Dowództwu Okręgu Korpusowego.

Warszawa, dnia 9 marca 1927 r. (Nr. I. 3227/27).

Minister Wyznań Religijnych
i Oświecenia Publicznego:
(—) Dr. Dobrucki.

Załącznik do Okólnika Nr. I. 3227/27.

Rozkaz Ministra Spraw Wojskowych
(Dz. Min. Spr. Wojsk. z 15. II. 1927 r. Nr. 6, p. 43.)

B. Og. Org. 296. III. Wyszk.

Przymusowe nauczanie w wojsku — zmiana wzoru świadectw. Uprawnienia Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Praca oświatowo-kulturalna w wojsku ma za zadanie urobienie szeregowych na świadomych celów i obowiązków żołnierzy obywateli. Wtedy bowiem będą oni zdolni stanowić rzeczywistą siłę obronną Państwa.

Pragnąc zachęcić szeregowych do tem gorliwszej pracy w zakresie przymusowego nauczania, a jednocześnie troszcząc się o zapewnienie im pewnych praw — jako wyników tej pracy — po wyjściu z wojska, w porozumieniu z Ministrem Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, zarządzam:

1. W świadectwach, wydawanych szeregowym z ukończenia całkowitego kursu przymusowego nauczania, ponad linją daty wystawienia świadectwa należy umieszczać klauzulę:

„Niniejszem stwierdza się, że (wymienić stopień, imię i nazwisko) posiada zakres wiedzy w przedmiotach powyżej wymienionych, odpowiadający programowi nauki czterech oddziałów szkoły powszechnej (Rozp. M. W. R. i O. P. z dn. 9. III. 1927 r. Nr. 3227/27)".

Analogiczną klauzulę należy umieszczać w świadectwach, wydawanych szeregowym z ukończenia 2-ch, czy 3-ch stopni nauczania z tem, że zamiast: czterech, wstawić trzeba: *dwóch*, względnie *trzech* oddziałów szkoły powszechnej.

2. Oprócz stopnia, nazwiska, imienia i przydziału należy w świadectwie umieszczać datę i miejsce urodzenia szeregowego.

3. Skalę ocen w świadectwach zrównać należy ze skalą ocen, przyjętych w szkołach państwowych, które przewidują tylko cztery oceny: bardzo dobrze, dobrze, dostatecznie, niedostatecznie, nie umieszczając przytem cyfrowych ocen.

Wzory świadectw, podane w Instrukcji o przymusowem nauczaniu żołnierzy, należy odpowiednio do powyższych punktów zmienić.

W celu zapoznania się z poziomem nauki w wojsku z zakresu przymusowego nauczania oraz z tokiem i sposobem nauczania i egzaminowania szeregowych, władze szkolne wysyłać będą do oddziałów swoich delegatów. W związku z tem polecam dowódcom pułków (jednostek równorzędnych) udzielanie ułatwień delegatom szkolnym i zawiadamianie o terminie egzaminów inspektora szkolnego, któremu podlegają państwowe szkoły danego terenu, gdzie stacjonuje oddział.

Przedstawiciel władz szkolnych nie będzie miał prawa głosu przy egzaminach, natomiast może na prośbę prowadzącego kurs przymusowego nauczania udzielać rad i wskazówek fachowych z dziedziny metodyki nauczania.

Z końcem roku szkolnego przedstawiciel władz szkolnych, delegowany na kursy, składa w Inspektoracie Szkolnym krótkie sprawozdanie z nauczania w danym oddziale. Odpis tego sprawozdania Inspektorat przesyła D. O. K.

W związku z powyższem dowódcy winni położyć nacisk na prawidłowe i systematyczne prowadzenie lekcyj w zakresie przymusowego nauczania w oddziałach, by program nauki był należycie przepracowany.

94.

OKÓLNIK

Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego do Kuratorjów Okręgów Szkolnych — w sprawie stosowania art. 36 ustawy z dnia 9 października 1923 r. o uposażeniu funkcjonarjuszów państwowych.

W związku z niektóremi zmianami, wprowadzonemi do ustawy uposażeniowej z dnia 9 października 1923 r. przez ustawę z dnia 22 grudnia 1925 r. o środkach zapewnienia równowagi budżetowej (Dz. U. R. P. Nr. 129, poz. 918) oraz okólnikiem z dnia 4 marca 1926 r. (Dz. U. M. W. R. i O. P. Nr. 5/167. poz. 38), artykuły 36, 53 i 60 ustawy uposażeniowej z dnia 9 października 1923 r., określające obowiązek nauczyciela do objęcia lekcyj w wymiarze 125% ilości godzin, przewidzianych dla każdej kategorji przedmiotów, winny być stosowane tylko w tych wypadkach, gdy wykonanie programu nauczania będzie tego bezwzględnie wymagało i w miarę możności za zgodą danego nauczyciela.

Warszawa, dnia 18 marca 1927 r. (Nr. II. 1005/27).

Minister Wyznań Religijnych
i Oświecenia Publicznego:
(—) Dr. Dobrucki.

95.

OKÓLNIK

Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego do Kuratorjów Okręgów Szkolnych — w sprawie języka napisów, ogłoszeń, obrad oraz ksiąg i aktów szkolnych w szkołach i ochronkach państwowych, publicznych szkołach powszechnych oraz szkołach i ochronkach prywatnych.

W sprawie języka napisów, ogłoszeń, obrad oraz ksiąg i aktów szkolnych w podległych Ministrowi Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego państwowych szkołach średnich ogólnokształcących, seminarjach nauczycielskich i ochroniarskich szkołach zawodowych, ochronkach, publicznych szkołach powszechnych oraz w prywatnych szkołach i ochronkach — polecam przestrzeganie następujących zasad:

1. Państwowe szkoły średnie ogólnokształcące, seminarja nauczycieskie i ochroniarskie, szkoły zawodowe oraz publiczne szkoły powszechne i ochronki państwowe prowadzą wszelkie akta szkolne i korespondencję oraz wydają świadectwa i wszelkiego rodzaju poświadczenia w języku państwowym.

Językiem obrad Rad Pedagogicznych i wszelkich konferencyj szkol-

nych, tudzież językiem napisów i ogłoszeń, tak wewnątrz jak i zewnątrz budynków szkolnych, jest język państwowy.

2. W szkołach i ochronkach państwowych oraz w publicznych szkołach powszechnych, w których językiem nauczania jest język niepaństwowy, ustanawia się następujące wyjątki od zasady, wyrażonej w ustępie 1:

a) Napisy i skierowane do uczniów lub ich rodziców ogłoszenia wewnątrz i zewnątrz budynków szkolnych zawierają poniżej lub po prawej stronie tekstu w języku państwowym także tekst w niepaństwowym języku nauczania.

b) Księgi i akta szkolne prowadzone być mają w dwu językach, t. j. w języku państwowym i w języku nauczania. To samo odnosi się do urzędowych podziałów godzin.

c) Na życzenie rodziców lub prawnych opiekunów świadectwa i zawiadomienia szkolne wydawane będą na formularzach, zawierających obok tekstu w języku państwowym tekst w niepaństwowym języku nauczania z prawej strony, i wypełnionych w obydwu językach. O tej możności mają nauczyciele poinformować w odpowiednim czasie i we właściwy sposób rodziców lub prawnych opiekunów dzieci.

d) Na podania i pisma, wniesione w niepaństwowym języku nauczania, dyrekcje (kierownictwa) odpowiadają w języku podania (pisma).

e) Na posiedzeniach Rad Pedagogicznych i innych konferencjach szkolnych używać wolno niepaństwowego języka nauczania danej szkoły i w tym języku przemówienia te będą protokółowane.

3. W szkołach i ochronkach państwowych oraz w publicznych szkołach powszechnych, w których obok języka państwowego językiem nauczania jest także język niepaństwowy, obowiązują postanowienia ustępu 1 ze zmianami, przewidzianemi w ustępie 2 punktach a), c), d) i e).

4. Szkoły i ochronki państwowe oraz publiczne szkoły powszechne używają pieczęci, godeł i barw, przepisanych dla władz i urzędów państwowych.

W wypadkach, przewidzianych w ustępie 2, w punktach c) i d), używane będą pieczęcie, zawierające obok tekstu w języku państwowym także tekst w języku nauczania.

5. Istniejące zgodnie z obowiązującemi przepisami prawnemi szkoły i ochronki prywatne z niepaństwowym językiem nauczania używać mogą w wewnętrznej pracy, we wszelkich napisach wewnętrznych i zewnętrznych, przy prowadzeniu aktów oraz korespondencji z rodzicami uczniów i innemi prywatnemi osobami fizycznemi i prawnemi — zgodnie z postanowieniem art. 110 Konstytucji — języka nauczania danej szkoły (ochronki).

W razie wniesienia podania o udzielenie prawa publiczności prywatnej szkole z niepaństwowym językiem nauczania, udzielenie tego prawa uzależnia się między innemi także od zobowiązania się osoby, względnie instytucji, utrzymującej daną szkołę, iż w razie otrzymania prawa publiczności, świadectwa wydawane przez tę szkołę zawierać będą obok tekstu w języku nauczania także tekst w języku państwowym.

Warszawa, dnia 12 kwietnia 1927 r. (Nr. O. Prez. 2334/27).

Minister Wyznań Religijnych
i Oświecenia Publicznego:
(—) Dr. Dobrucki.

96.

L. O. 631/27. Kraków, dnia 22 kwietnia 1927 r.

Do

Dyrekcyj państwowych szkół średnich ogólnokształcących, szkół zawodowych, seminarjów nauczycielskich oraz Rad Szkolnych Powiatowych w Okręgu — w sprawie zwrotu kosztów przewozu bagażu podróżnego koleją.

Zdarzają się wypadki, że funkcjonarjusze państwowi, żądając na zasadzie § 12 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 16 lipca 1924 Dz. U. R. P. Nr. 72 poz. 703 zwrotu kwot, zarachowanych w rachunkach kosztów podróży tytułem kosztów przewozu koleją bagażu podróżnego, nie załączają zaświadczeń, któreby stwierdzały fakt poniesienia zarachowanych wydatków, tłumacząc się tem, że kasy bagażowe odmawiają wydawania takich zaświadczeń.

Celem zapobieżenia tym wypadkom, Ministerstwo Komunikacji, wskutek prośby Ministerstwa Skarbu, przypomniało Dyrekcjom Kolei Państwowych swoje zarządzenie z dnia 3 października 1922 r. Nr. 4743/III/12, by kasy bagażowe na żądanie funkcjonarjuszów państwowych wydawały zaświadczenia, stwierdzające wysokość opłaty, pobranej za przewóz bagażu.

Podając powyższe do wiadomości — z powołaniem się na okólnik Ministerstwa Skarbu z dnia 31 marca 1927 L. 341/DB/4 i Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 13 kwietnia 1927 r. Nr. O. Prez. 2233/27, — Kuratorjum zawiadamia, że zgłaszane przez podległych mu funkcjonarjuszy żądania zwrotu kwot zarachowanych tytułem kosztów przewozu bagażu bez dostarczenia wspomnianych zaświadczeń nie będą uwzględniane.

Za Kuratora Okręgu Szkolnego: *Dr. Lewicki* wr.
Naczelnik Wydziału.

97.

Min. Wyz. Rel. i Ośw. Publ. Warszawa, dnia 13 kwietnia 1927 r.
Nr. O. Prez. 2232/27.

Do

wszystkich Władz i Urzędów, podległych bezpośrednio Ministerstwu, — w sprawie posunięcia do wyższego szczebla uposażenia w czasie pozostawania w stanie nieczynnym.

Wskutek zapytania jednej z władz, czy art. 6 ustawy uposażeniowej z dnia 9 października 1923 r. (Dz. U. Nr. 116 poz. 924), dotyczący automatycznego przejścia na szczebel wyższy, ma zastosowanie także do funkcjonarjuszów, pozostających w stanie nieczynnym, przewidzianym w art. 54 ustawy z dnia 17 lutego 1922 o państwowej służbie cywilnej, — Ministerstwo Skarbu okólnikiem z dnia 30 marca 1927 r. L. 287/DB/4 w porozumieniu z Prezydjum Rady Ministrów oznajmiło, co następuje:

Art. 6 ustawy uposażeniowej z dnia 9 października 1923 r., wyliczając wyczerpująco te okresy czasu, których nie uwzględnia się przy posunięciu do wyższego szczebla uposażenia, wymienia w p. d) jako niepodlegający zaliczeniu okres pozostawania w stanie nieczynnym **z powodu cza-**

sowej niezdolności do służby, z wyjątkiem wypadku, gdy niezdolność powstała z przyczyn służbowych.

Ustawa o państwowej służbie cywilnej nie zna tego rodzaju stanu nieczynnego, przewidziany zaś w art. 54 tej ustawy stan nieczynny jest pominięty w art. 6 ustawy uposażeniowej.

Art. 55 ustawy o państwowej służbie cywilnej postanawia, że „przez cały czas pozostawania w stanie nieczynnym urzędnik pobiera **w pełnej mierze należne mu uposażenie służbowe".**

Mając na uwadze, że art. 6 ustawy uposażeniowej nie wymienia stanu nieczynnego z art. 54 ustawy o państwowej służbie cywilnej oraz, że wyżej powołany art. 55 tej ustawy nie przewiduje żadnych zmian w zakresie uposażenia w czasie pozostawania w stanie nieczynnym, należy przyjąć, że **urzędnik, pozostający w stanie nieczynnym, ma prawo do posunięcia się do wyższego szczebla uposażenia.**

Za taką interpretacją przemawiałaby również pewna analogja między stanem nieczynnym z art. 54 pragmatyki służbowej a wymienionym w p. d) art. 6 ustawy uposażeniowej stanem nieczynnym z powodu czasowej niezdolności do służby, powstałej z przyczyn służbowych, o ile chodzi o powody przeniesienia w stan nieczynny, gdyż w jednym i drugim wypadku niemożność pełnienia funkcji i w następstwie tego przeniesienie w stan nieczynny wynikły z przyczyn służbowych.

Powyższe podaje się do wiadomości.

Za Ministra: *Mieczysław Szerer,* Dyrektor Departamentu.

Kuratorjum Okręgu Szkolnego Krakowskiego. Kraków, dnia 22 kwietnia 1927 r.
L. O. 652/27.

Wydziałom, Oddziałom Kuratorjum oraz Radom Szkolnym Powiatowym w Okręgu

do wiadomości.

Za Kuratora Okręgu Szkolnego: *Dr. Lewicki* wr.
Naczelnik Wydziału.

98.

L. O. 641/27. Kraków, dnia 22 kwietnia 1927 r.

Do

Dyrekcyj państwowych i prywatnych szkół średnich ogólnokształcących, szkół zawodowych, seminarjów nauczycielskich oraz Rad Szkolnych Powiatowych w Okręgu — w sprawie propagandy Ligi Obrony Powietrznej Państwa wśród młodzieży szkolnej.

Doceniając ogromną doniosłość działalności Ligi Obrony Powietrznej Państwa, p. Minister W. R. i O. P. rozporządzeniem z dnia 13 kwietnia 1927 r. Nr. O. Prez. 1891/27 uznał konieczność szerzenia znajomości jej zadań i celowej dla Państwa akcji wśród najszerszych warstw młodzieży szkolnej.

Dlatego Kuratorjum zarządza, aby Dyrekcje i Kierownictwa wszystkich szkół współdziałały i dopomagały Komitetom Wojewódzkim i Powiatowym L. O. P. P. w urządzaniu w szkołach odczytów i pogadanek, ilustrowanych przeźroczami o lotnictwie i jego wielkiem znaczeniu dla Państwa Polskiego,

oraz aby ułatwiały młodzieży tworzenie kół szkolnych Ligi Obrony Powietrznej Państwa.

Kurator Okręgu Szkolnego: wz. *Przyjemski* wr.
Naczelnik Wydziału.

99.

L. O. 665/27. Kraków, dnia 25 kwietnia 1927 r.

Do
Dyrekcyj państwowych i prywatnych szkół średnich ogólnokształcących, szkół zawodowych, seminarjów nauczycielskich oraz Rad Szkolnych Powiatowych w Okręgu — w sprawie „Dnia Spółdzielczości".

Centralny Komitet Dnia Spółdzielczości w Polsce zawiadomił Ministerstwo W. R. i O. P., że w niedzielę 12 czerwca r. b. będzie urządzony w całem Państwie Dzień Spółdzielczości, celem propagandy idei spółdzielczej. Podobnie jak w latach ubiegłych, Ministerstwo rozporządzeniem z dnia 16 kwietnia b. r. L. O. Prez. 1927/27 poleciło poświęcić w dniu 11 czerwca 1927 roku jedną godzinę nauki szkolnej omówieniu zagadnienia spółdzielczości i propagandzie idei spółdzielczości we wszystkich klasach (oddziałach) szkół, podległych Ministerstwu, w których kształci się młodzież powyżej lat 10-ciu. Materjały i wskazówki do pogadanek znajdują się w broszurze, rozesłanej w roku ubiegłym przez Centralny Komitet.

Zechcą przeto Dyrekcje i Rady Szkolne Powiatowe wydać odpowiednie zarządzenia w tym kierunku.

Kurator Okręgu Szkolnego: wz. *Przyjemski* wr.
Naczelnik Wydziału.

100.

L. O. 685/27. Kraków, dnia 28 kwietnia 1927 r.

Do
Dyrekcyj państwowych i prywatnych szkół średnich ogólnokształcących, szkół zawodowych, seminarjów nauczycielskich oraz Rad Szkolnych Powiatowych w Okręgu — w sprawie popierania przemysłu ojczystego.

Nawiązując do zarządzenia z dnia 19-go maja 1925 roku L. 1027/O, ogłoszonego w Dzienniku Urzędowym Kuratorjum Nr. 6 z r. 1925, Kuratorjum zawiadamia, że propagandą przemysłu polskiego zajął się wszechstronnie „Związek Obrony Przemysłu Polskiego" w Poznaniu, Aleje Marcinkowskiego 7. Związek ten działa na terenie całej Rzeczypospolitej jako zrzeszenie najpoważniejszych organizacyj gospodarczych i społecznych i zobowiązuje się dostarczać każdej szkole propagandowego materjału.

Dlatego też Kuratorjum wzywa Zarządy, Dyrekcje i Kierownictwa szkół, aby skorzystały z pomocy Związku i zwróciły się do niego z prośbą o nadesłanie materjału propagandowego, odpowiadającego warunkom odnośnej szkoły.

Równocześnie Kuratorjum poleca poświęcić dwie ostatnie lekcje przed wakacjami na pogadanki o wytwórczości rodzimej.

Kurator Okręgu Szkolnego:
wz. *Przyjemski* wr. Naczelnik Wydziału.

101.

L. O. 635/27. Kraków, dnia 29 kwietnia 1927 r.

Do
Rad Szkolnych Powiatowych w Okręgu — w sprawie grzywien szkolnych.

Nawiązując do zarządzeń z dnia 20 września 1924 r. L. I. 17269/24 (Dz. U. Kur. Nr. 5, poz. 129), z dnia 3 czerwca 1925 r. L. O. 1154/25 (Dz. U. Kur. Nr. 6. poz. 170) oraz z dnia 7 stycznia 1927 r. L. O. 19/27 (Dz. U. Kur. Nr. 1. poz. 9), Kuratorjum zawiadamia na podstawie rozporządzenia Ministerstwa W. R. i O. P. z dnia 12 kwietnia br. Nr. OR. 4131/27, że zgodnie z § 9 przepisów rachunkowo-kasowych zawiadomienia pocztowe o nadejściu pod adresem Rad Szkolnych Powiatowych sum pieniężnych, pochodzących z grzywien szkolnych, winny być odsyłane właściwym Kasom Skarbowym w celu podjęcia ich z poczty i przelania na rachunki bieżące.

O ile Rady Szkolne Powiatowe nie posiadają takich rachunków bieżących, powinny je utworzyć w odnośnych Kasach Skarbowych p. t. „Wpływy z grzywien szkolnych".

Za Kuratora Okręgu Szkolnego:
Dr. Lewicki wr. Naczelnik Wydziału.

102.

L. O. 693/27. Kraków, dnia 5 maja 1927 r.

Do
Dyrekcyj i Zarządów wszystkich szkół oraz Rad Szkolnych Powiatowych w Okręgu — w sprawie zwiedzania Katedry Wawelskiej przez wycieczki szkolne.

Na skutek pisma Urzędu Parafjalnego św. Wacława na Wawelu w Krakowie z dnia 26 kwietnia 1927 r. L. 107, Kuratorjum zmienia ustępy 5-ty i 7-my rozporządzenia z dnia 7 maja 1926 r. L O. 648/26 (Dz. Urz. K. O. S. K. z dnia 25. V. 1926 Nr. 5, poz. 95), dotyczące opłat za zwiedzanie Katedry. Ustępy te otrzymują następujące brzmienie:

„Wysokość opłat wstępu do Katedry, grobów królewskich, Skarbca, wieży „Zygmunta" i t. d. będzie ustanawiana w poszczególnych wypadkach przez Zarząd Bazyliki, przyczem Zarząd będzie udzielał wycieczkom szkolnym możliwie najdalej idących ulg i zniżek zwłaszcza tym, które się wykażą zaświadczeniem swych zarządów szkolnych, iż przybywają do świątyni w celach naukowych".

Kuratorjum przypomina, że do wszelkich poleceń i wskazań Zarządu Bazyliki, jak również do obowiązujących przy zwiedzaniu Katedry szczegółowych przepisów, winny wycieczki szkolne **stosować się z całą ścisłością i dokładnością.**

Za Kuratora Okręgu Szkolnego:
Dr. Lewicki wr. Naczelnik Wydziału.

103.

L. O. 202/27. Kraków, dnia 10 maja 1927 r.

Do Dyrekcyj państwowych i prywatnych gimnazjów, seminarjów nauczycielskich, szkół zawodowych oraz Rad Szkolnych Powiatowych w Okręgu — w sprawie kolonij letnich.

Stan zdrowotny dziatwy i młodzieży szkolnej przedstawia się bardzo niepomyślnie. Sprawozdania lekarzy dają pod tym względem obraz nad wyraz smutny. Skoro zdrowie najmłodszego pokolenia to przyszłość narodu, sprawa ta nabiera społecznego znaczenia i to pierwszorzędnej wagi, wymaga przeto stosowania środków zaradczych. Na czoło schorzeń różnego rodzaju, którym ulega wiek dziecięcy i młodzieńczy, wysuwa się, jak statystyka wykazuje, gruźlica w różnych formach.

Są zresztą dzieci, które jeszcze dotąd są zdrowe, lecz które z powodu nędznej budowy i zmniejszonej odporności życiowej są zagrożone i w braku stosownej pomocy wcześniej czy później ulegną schorzeniu, powiększając szeregi tych, którzy, sami pozbawieni radości życia, będą stanowić poniekąd ciężar społeczeństwa. Ratować dziatwę musi całe społeczeństwo, ale jest to i obowiązkiem szkoły, która się tą dziatwą opiekuje i która siłą faktu warunkami wielogodzinnej nauki tę odporność dziatwy umniejsza. Zarządzenia władz szkolnych w kierunku wychowania fizycznego mają właśnie na celu wzmocnić tężyznę życiową młodego pokolenia i zniweczyć ujemne wpływy ławy szkolnej a między środkami zapobiegawczemi jest jeden, którego wpływ na zdrowie i zahartowanie dziatwy jest przepotężny, — to letnie kolonje wypoczynkowe.

Dziecko, wydobyte z murów miejskich, często z dusznych, zatęchłych i wilgotnych izb, które spędzi kilka tygodni letnich wśród słońca i zieleni w zdrowem, wiejskiem powietrzu, zdobywa zasób zdrowia na dalsze lata. Zwiększa się jego waga, poprawia znakomicie stan zdrowotny, cały nastrój duchowy zmienia się z gruntu, — dziecko miejskie lub z centrów fabrycznych, blade, wynędzniałe i apatyczne nabiera szybko wyglądu zdrowego dziecka i staje się, co niemniej ważne, dzieckiem wesołem.

Więc też wysiłek szkoły w kierunku poprawienia stanu zdrowotnego dziatwy i młodzieży powinien iść przedewszystkiem ku stworzeniu letniej kolonji wypoczynkowej. Kuratorjum zdaje sobie sprawę z tego, że akcja to trudna i że wymaga dużo starań i zabiegów, nim osiągnie zamierzony skutek. Lecz i ma dowody, że szereg szkół, bez apelu ze strony Kuratorjum, w dobrze zrozumianym obowiązku obywatelskim, od lat już przystąpił do tej pracy i takie dzieła stworzył, z których może być dumny. Niechże i reszta szkół pójdzie ich śladem, niech się potworzą Komitety szkolne, które przy poparciu tak chętnych Komitetów rodzicielskich rozpoczną akcję, by tych najbiedniejszych a zasługujących na poparcie wysłać na letnią kolonję. Jeżeli jedna szkoła nie zdoła stworzyć własnej kolonji, może się to udać przy pomocy drugiej, można poczynić starania o umieszczenie kilku w kolonji nieszkolnej, przychodząc z zasiłkiem pieniężnym odpowiedniemu Komitetowi miejscowemu czy Wojewódzkiej Komisji dla spraw kolonij letnich w Krakowie. To nie drobiazg, gdy się choć jedno dziecko uchroni przed późniejszem schorzeniem.

Pierwszy głos w sprawie wysyłki dzieci powinien mieć lekarz. Ubóstwo i dobre zachowanie się są warunkami, które powinna brać ponadto

szkoła w rachubę, nie wybitne postępy w nauce, bo często dziecko właśnie z powodu złego stanu zdrowia i łączącego się z tem zniechęcenia, w postępach okazuje braki.

Kuratorjum jest mocno przekonane, że ten gorący apel do Dyrekcyj szkół i Rad Szkolnych Powiatowych znajdzie odzew i liczba kolonij letnich w bieżącym roku wzrośnie, dając świadectwo, że szkoła rozumie interes Państwa.

Kurator Okręgu Szkolnego: wz. *Przyjemski* wr.
Naczelnik Wydziału.

104.

L. O. 312/27. Kraków, dnia 10 maja 1927 r.

Do
Dyrekcyj państwowych i prywatnych szkół średnich ogólnokształcących, seminarjów nauczycielskich, szkół zawodowych oraz Rad Szkolnych Powiatowych w Okręgu — w sprawie poziomu wychowania fizycznego w szkołach.

Okólnikiem z dnia 19 lutego 1927 r. Nr. O. H. fiz. 62/27 wydał Pan Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego następujące zarządzenia:

„Uchwały Rady Ministrów w sprawie podniesienia wychowania fizycznego w ostatnich czasach wskazują na szerokie zamierzenia w kierunku rozbudzenia ruchu wychowania fizycznego w społeczeństwie z wyraźną tendencją do wprowadzenia w tym względzie powszechnego przymusu. Ogromna część pracy w tej dziedzinie przypadnie władzom szkolnym, kierującym wychowaniem całej niemal młodzieży w zorganizowanych zakładach szkolnych.

Zanim rozwijająca się współpraca poszczególnych ministerstw w sprawie wykonania szeroko zakrojonego programu wychowania fizycznego znajdzie wyraz w szczegółowych zarządzeniach Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, polecam PP. Kuratorom zwrócić baczną uwagę na cztery czynniki, stanowiące fundament pracy w szkolnictwie w zakresie wychowania fizycznego, a mianowicie na: 1) czynnik kierownictwa, 2) czynnik wychowawczo-instruktorski, 3) warunki materjalne, 4) czynnik kontroli.

Ad 1) Przypominam i podkreślam z naciskiem, iż na terenie każdego okręgu szkolnego kierownikiem wychowania fizycznego w szerokiem tego słowa znaczeniu jest kurator, którego zmysł organizacyjny, silna wola i jasny plan działania będą motorami pracy w całym okręgu. Jego organami doradczymi winni być w pierwszym rzędzie instruktor wychowania fizycznego i wizytator higjeny szkolnej; gdzie jednego albo obu brak, należy ostrożnie i umiejętnie korzystać z fachowej dorady najlepiej wykwalifikowanych sił w zakresie wychowania fizycznego w okręgu. Zaznaczam, że w kwestjach wychowania fizycznego przed powzięciem decyzji należy wysłuchać opinji lekarza-higjenisty, którego udział w tego rodzaju pracach uważam za nieodzowny.

Na szczeblu niższym, w każdym zakładzie szkolnym obowiązki kierowania wychowaniem fizycznem spełniać winien dyrektor (ka), kierownik (czka) danej szkoły (zakładu). Ich organami doradczemi winni być zawsze nauczyciel (ka) wychowania fizycznego oraz lekarz szkolny.

PP. Kuratorowie zechcą zwrócić uwagę dyrektorów (kierowników szkół), że nie powinni wypuszczać z rąk kierownictwa wychowaniem fizycznem i ograniczać się do zachowania życzliwej neutralności w tej dziedzinie wychowania. Praca dyrektorów w tym zakresie jak i w innych działach wpływać będzie na określenie służbowych kwalifikacyj dyrektorów.

Wybitną rolę odegrają tu też inspektorowie szkolni już choćby z tej przyczyny, że poszczególni wychowawcy fizyczni w szkołach powszechnych przy skromnem wykształceniu fachowem w tym zakresie mają budzić w dziatwie szkolnej pierwsze zamiłowanie do fizycznego wychowania. Do tego zadania inspektorów szkolnych przywiązuję również wielką wagę, tak, że nie wahałbym się stosować jej jako zasadnicze kryterjum przydatności służbowej inspektora szkolnego.

Ad 2) Należy z całych sił dążyć do tego, aby personel wychowawczo-instruktorski zdobywał wszelkiemi drogami, nie wyłączając samokształcenia, coraz wyższy poziom fachowy i stawał się świadomym środków i celów szermierzem idei, żeby naprawdę wychowywał i instruował. Dlatego uważam za konieczne czynienie wysiłków w kierunku podniesienia stanowiska moralnego wychowawcy fizycznego w radzie pedagogicznej. Narówni z innymi nauczycielami winien on się cieszyć wpływami niejako z urzędu, nieraz swoją opinją decydować; w zdobywaniu tego stanowiska winni mu dopomóc jego przełożeni. Wychowanie fizyczne na terenie szkolnym należycie prowadzone musi znaleźć wszechstronne zrozumienie a ostateczna kwalifikacja ucznia musi być wynikiem sumiennie zsumowanych jego wartości i postępów w naukach i wychowaniu fizycznem. Takie ujęcie sprawy da życiową ocenę ucznia, jako jednostki społeczeństwu przydatnej i do życia w społeczeństwie przygotowanej.

Ad 3) Materjalne warunki wychowania fizycznego stanowią nieraz istotną przeszkodę w pracy z przyczyn znanych i trudnych do bezzwłocznego pokonania, tem więcej więc wręcz karygodnem jest nie wyzyskać rozumnie tych funduszów, które szkoły posiadają na ten cel z tytułu wkładek uczniowskich. Kładę na to silny nacisk i proszę PP. Kuratorów o zainteresowanie się jak najżywsze tą sprawą, o udzielenie wskazań indywidualnie dla każdej szkoły tam, gdzie dotychczasowe spostrzeżenia wykażą, że dyrekcje szkół niebardzo wiedzą, jak tych funduszów użyć.

Ad 4) Czynnik kontroli jest może najgorzej zorganizowany w szkołach, jeśli chodzi o wychowanie fizyczne. Przyczyną względy etatowe, zatem budżetowe. Zdając sobie z tego w zupełności sprawę, trzeba tem usilniej zabiegać o prowizoryczne choćby i częściowe środki kontroli. Gdy niepodobna roztoczyć kontroli wzorowej dla braku instruktora wychowania fizycznego w okręgu, to trzeba ją przecież prowadzić temi organami, które stoją w rozporządzeniu PP. Kuratorów. Do nich zaliczam przedewszystkiem wizytatorów higjeny szkolnej, dalej wizytatorów szkół, inspektorów szkolnych i dyrektorów szkół, każdego w jego właściwym zakresie działania, choćby nawet kontrola ta dotyczyła tylko strony formalnej i organizacyjnej wychowania fizycznego.

Poważną pomocą w fizycznem wychowaniu mogą być dobrze postawione drużyny harcerskie. Na ich stan należy zwrócić pilną uwagę. Najbardziej pożądane byłoby, aby drużyny prowadził nauczyciel-harcerz, a w braku odpowiedniej siły w danej szkole instruktor harcerski nawet z poza grona nauczycielskiego, jednak w ścisłym kontakcie z radą pedagogiczną danej

szkoły. W ostateczności tylko może drużynę prowadzić uczeń odpowiednio przygotowany. W ostatnim wypadku winna drużyna mieć opiekuna z ramienia szkoły. Jest sprawą naturalną i nie ulegającą wątpliwości, że zarówno nauczyciel drużynowy, jak i nauczyciel-opiekun muszą mieć odpowiednie przygotowanie harcerskie, co jest warunkiem tak ważnym, że od niego może być uzależnione samo powstanie drużyny.

Pragnę powyższym okólnikiem przypomnieć PP. Kuratorom ogrom obowiązków, jaki wychowanie fizyczne nakłada na nich i zarazem wywołać istotną potrzebę głębokiego wżycia się w ten problem oraz niezwłocznego, energicznego działania w myśl wskazań już obowiązujących i nowych, będących jeszcze w opracowaniu w Ministerstwie Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w porozumieniu z innemi zainteresowanemi Ministerstwami".

Rozporządzenie powyższe dobitnie podkreśla ważność wychowania fizycznego w szkołach i zmierza do podniesienia jego poziomu. Poprawa istniejących stosunków w tej dziedzinie, które dużo jeszcze pozostawiają do życzenia, może nastąpić jedynie „przy głębokiem wżyciu się w ten problem" i zrozumieniu jego niewymownej ważności ze strony kierowników dziatwy i młodzieży szkolnej, a więc zarówno Dyrektorów, Inspektorów szkolnych i Kierowników szkół, jak i ogółu Nauczycielstwa. To podnosi Kuratorjum z całym naciskiem i wyraża przekonanie, że ustanie napotykana jeszcze gdzieniegdzie, tylko „życzliwa neutralność" w tej dziedzinie wychowania, a pocznie się — gdzie go jeszcze brak — czynne działanie, obejmujace całokształt wychowania fizycznego w jak najszerszem pojęciu tego słowa. Statystyka bowiem stanu zdrowotnego w szkołach przedstawia tak smutny a nieraz i zatrważający obraz, że wymaga on energicznego działania. Tu chodzi o zdrowie najmłodszego pokolenia, o higjenę rasy i o przyszłość narodu, więc ograniczanie się do kształcenia umysłu i wychowania moralnego, z krzywdą dla fizycznego wychowania, byłoby nieuznaniem celów wychowawczych. Celem wychowania jest człowiek (Montaigue), a więc nie tylko jego dusza i nie tylko jego ciało.

Pragnąc ułatwić Kierownikom młodzieży ujęcie praktyczne tej rozległej dziedziny, Kuratorjum zwraca uwagę na najważniejsze czynniki, których przestrzeganie musi się przyczynić do podniesienia fizycznego wychowania w szkołach.

I. Przestrzeganie warunków zdrowotnych = bierne wych. fiz.

a) **Higjena otoczenia.** Kontrola mieszkań uczniów i dążenie do ich poprawy. — Czystość sal szkolnych, korytarzy, ustępów (ile możności oddzielne dla każdej klasy). — Wycieraczki, spluwaczki, umywalnie, higjeniczne picie wody i t. p., — opuszczanie i wietrzenie sal szkolnych w czasie przerw w nauce, — zamiatanie na mokro przy oknach otwartych. — Dostosowanie ław do wzrostu uczniów i poprawa najważniejszych błędów w ich konstrukcji. — Dostateczne oświetlenie pola pracy. — Odpowiednia liczba uczniów w ławce. — Spędzanie pauz ile możności na świeżem powietrzu i skasowanie ogródków tam, gdzie jest mało wolnego miejsca, swobodnego dla dziatwy. — Usilne dążenie do stworzenia kolonji szkolnej itp.

b) **Higjena osobista.** Nie przeciążanie młodzieży nauką (p. odnośny okólnik), ułatwienie jej pracy w godzinach pozaszkolnych. — Dożywianie

biednej młodzieży. — Skrupulatne przestrzeganie czystości uczniów (kontrola głów, rąk, nóg, bielizny i t. p.). Kontrola bluz uczniów i przymus przesuwania guzików przy ucisku klatki piersiowej. — Starania o kąpiele dla młodzieży. — Poprawne siedzenie w ławach przy pisaniu i t. p., a zostawianie swobody przy siedzeniu wogóle (nigdy ręce na piersi, na plecy, na ławę). — Bezwzględne wykonywanie ćwiczeń śródlekcyjnych w sposób poprawny i t. p.

c) **Wychowanie fizyczne przez ruch.** Odpowiednie rozmieszczanie lekcyj ćwiczeń cielesnych w rozkładzie godzin. — Ćwiczenia cielesne ile możności na świeżem powietrzu, w ostateczności w sali gimnastycznej. — Jak największa czystość sali gimnastycznej. — Odpowiedni strój w czasie ćwiczeń w sali (nigdy zwyczajne obuwie). — Nacisk na swobodne gry ruchowe i na kształcenie poprawnej postawy. — Zakaz dowolności w przeprowadzaniu zawodów, niedopuszczalność przesileń (zawody grupowe a nie jednostkowe). Ścisłe przestrzeganie wskazań lekarza co do zwolnień i co do zakazu niektórych ćwiczeń. — Ścisłe porozumienie się nauczyciela ćwiczeń cielesnych z lekarzem w sprawach wychowania fizycznego i t. p.

II. Czynnik wychowawczo-instruktorski.

Lekcje pokazowe z dziedziny wychowania fizycznego i tematy z tej dziedziny na konferencjach naukowych. — Zaopatrywanie bibljotek szkolnych w odpowiednie dzieła i czasopisma. — Podniesienie powagi stanowiska wychowawcy fizycznego przez traktowanie ćwiczeń cielesnych na równi z innemi przedmiotami (pociąganie do odpowiedzialności przy opieszałości, lenistwie, absencjach i t. p., przy określaniu kwalifikacyj branie w rachubę postępów w wychowaniu fiz. i t. p.).

III. Warunki materjalne.

Przestrzeganie instrukcji co do użytkowania funduszu gier, konieczność upoważnienia Kuratorjum przy wydatkowaniu na pokrewne cele. — Stworzenie Komitetu wychowania fizycznego, gdzie go dotąd brak. — Tworzenie wypożyczalni nart, łyżew, saneczek i podobnych sprzętów sportowych. — Propagowanie wycieczek turystycznych (15% funduszu, zakup namiotów i t. p.). — Dążenie usilne do zdobycia lub wydzierżawienia boiska szkolnego. — Niewydatkowanie funduszu na rzeczy mniej potrzebne, choć korzystne, przy braku ważniejszych i t. p.

IV. Czynnik kontroli.

Kuratorjum przeprowadzi kontrolę wydanych zarządzeń przez wizytatorów szkół. Wybitną rolę w kontroli odegrają również Dyrektorowie i Kierownicy szkół oraz Inspektorowie szkolni, którzy przez stosowne zarządzenia i ścisłą ich egzekutywę potrafią sprowadzić poprawę istniejących stosunków. Kontrola odnosić się będzie ponadto do wychowawców fizycznych i do wszystkich nauczycieli, pełniących funkcję wychowawców. Wobec braku w szkołach powszechnych nauczycieli o fachowem wykształceniu stworzone zostaną w r. szk. 1927/28 dwie placówki instruktorów wychowania fizycznego dla szkół powszechnych, którzy, udzielając rad i wskazówek, przeprowadzając lekcje pokazowe i krótkie kursy informacyjne, również przy-

czynią się do podniesienia wychowania fizycznego w szkołach powszechnych, gdzie właśnie ta sprawa najgorzej się przedstawia.

V. Harcerstwo.

Nie należy dążyć do zawiązywania nowych drużyn harcerskich przed zapewnieniem się o ich przyjęciu do Z. H. P. Poza związkiem harcerskim nie wolno tworzyć drużyn. Należy dołożyć wszelkich starań i zabiegów dla stworzenia izby harcerskiej. Dążyć należy do stworzenia obozu harcerskiego w czasie feryj wakacyjnych i popierać wycieczki terenowe. Ruch harcerski należy otoczyć życzliwą opieką i nie dopuszczać bezwarunkowo do lekceważenia go i wygłaszania nieżyczliwych o nim opinij.

Z podanego rozporządzenia wynika, jak wielką wagę przywiązuje Ministerstwo do spraw, w nim poruszonych. Kuratorjum przeto postąpi w myśl tych poleceń z całą stanowczością.

Kurator Okręgu Szkolnego: wz. *Przyjemski* wr.
Naczelnik Wydziału.

105.

L. I. 3912/27. Kraków, dnia 27 marca 1927 r.

Do
Rad Szkolnych Powiatowych w Okręgu — w sprawie opłat za duplikaty świadectw nauczycielskich.

Kuratorjum zawiadamia, że Ministerstwo WR. i OP. rozporządzeniem z dnia 17 marca 1927 r. Nr. I. 2698/27 ustaliło wysokość taksy za duplikat świadectwa egzaminu kwalifikacyjnego (drugiego egzaminu nauczycielskiego) oraz egzaminu Wyższego Kursu Nauczycielskiego, określoną w rozporządzeniu z dnia 22 grudnia 1923 r. Nr. 13314/I. na dwa złote, na sześć złotych z ważnością od dnia 1 kwietnia 1927 roku.

Za Kuratora Okręgu Szkolnego: *Dr. Pilecki* wr.
Naczelnik Wydziału.

106.

L. I. T. 4292/27. Kraków, dnia 4 kwietnia 1927 r.

Do
Rad Szkolnych Powiatowych w Okręgu — w sprawie zwalniania od zajęć w szkole nauczycieli, obchodzących Boże Narodzenie i Zmartwychwstanie według starego stylu.

P. Minister W. R. i O. P. rozporządzeniem z dnia 25. III. 1927 r. Nr. I. 5183/27 zarządził, że nauczyciele, którzy należą do wyznań religijnych, obchodzących święta Bożego Narodzenia i Zmartwychwstania (Wielkiej Nocy) według kalendarza starego stylu, a są zatrudnieni w szkołach i zakładach, gdzie w tym czasie odbywa się nauka, mają być zwolnieni od zajęć szkolnych w okresie Bożego Narodzenia na czas od 6 do 9 stycznia włącznie, a w okresie Wielkiej Nocy od Wielkiej Soboty do wtorku wielkanocnego włącznie.

Nauczyciele, którzyby zamierzali przepędzić powyższe święta poza ich

stałem miejscem zamieszkania i w tym celu wyjechać, mają być zwolnieni od zajęć w szkole także w dniu 5 stycznia oraz w Wielki Piątek.

O zamiarze wyjazdu w czasie świąt powyższych są obowiązani zawiadomić przynajmniej na tydzień naprzód Inspektora Szkolnego. Zwolnienie od zajęć w szkole w czasie powyżej określonym nie jest urlopem w stosunku do nauczycieli, o których mowa.

Za Kuratora Okręgu Szkolnego: *Dr. Pilecki* wr.
Naczelnik Wydziału.

107.

Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.
L. I. 1354/27.

Warszawa, dnia 25 marca 1927 r.

Do
Kuratorjów Okręgów Szkolnych i Liceum Krzemienieckiego w Krzemieńcu — w sprawie dodatkowego wynagrodzenia nauczycieli szkół powszechnych, zastępujących szkoły ćwiczeń.

W związku z ostatnim ustępem okólnika z dnia 14 października 1925 Nr. 16898/I. w sprawie dodatkowego wynagrodzenia kierowników i nauczycieli tych szkół powszechnych, z których dla celów metodycznego wyszkolenia uczniów seminarjów korzystają niektóre państwowe seminarja nauczycielskie, nieposiadające własnych szkół ćwiczeń, na podstawie art. 9 ustawy z dnia 9 października 1923 r. (Dz. U. Rz. P. Nr. 116 poz. 924) w porozumieniu z Ministerstwem Skarbu zarządzam, co następuje:

1) Wysokość dodatkowego wynagrodzenia kierowników i nauczycieli szkół powszechnych uzależnia się od ilości godzin ich pracy, faktycznie poświęcanej na lekcje i konferencje z uczniami seminarjów.

2) Dodatkowe wynagrodzenie oblicza się jak wynagrodzenie za nadliczbowe godziny lekcyj według postanowień art. 36 ustawy z dnia 9 go października 1923 r. (Dz. U. R. P. Nr. 116 poz. 924) i art. 6 ustawy z dnia 22 grudnia 1925 roku (Dz. U. R. P. Nr. 129 poz. 918) z zamianą jednak mnożnych, w których jest ono wyrażone w odnośnych ustawach, na złote.

3) Wynagrodzenie dla kierownika nie może przekraczać wynagrodzenia jak za 6 godzin lekcyj tygodniowo, wobec czego maksymalną jego wysokość ustala się na 580 zł. 50 gr. rocznie, dla nauczycieli zaś jednej szkoły **łącznie** na 1548 zł. rocznie, tj. jak za 16 godzin lekcyj tygodniowo.

4) Podziału wynagrodzenia dodatkowego, obliczonego w myśl wyżej podanych zasad, między poszczególnych nauczycieli, dokonywa Kuratorjum Okręgu Szkolnego (Śląski Urząd Wojewódzki względnie wizytator Liceum) na wniosek dyrekcyj zainteresowanego seminarjum.

5) Wydatek, połączony z powyższem wynagrodzeniem, pokrywać należy z kredytów Dz. 4 rozdz. 3 § 1 budżetu.

Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1927 r.

Za Ministra: *W. Żłobicki* Dyrektor Departamentu.

L. I. 4496/27. Kraków, dnia 12 kwietnia 1927 r.

Dyrekcjom państwowych seminarjów nauczycielskich w Okręgu do wiadomości.

Za Kuratora Okręgu Szkolnego: *A. Marcinkowski*
wz. Naczelnika Wydziału.

108.

Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.
L. I. 3424/27.

Warszawa, dnia 9 kwietnia 1927 r.

Do

Kuratorjów Okręgów Szkolnych — w sprawie zaliczania pracy nauczycielskiej w publicznych szkołach powszechnych w czasie wojny do wysługi emerytalnej.

Ministerstwo WR. i OP., uzupełniając okólnik z dnia 28 maja 1925 r. Nr. I. 10008/25., w porozumieniu z Ministerstwem Skarbu (pismo tegoż Ministerstwa z dnia 2 kwietnia 1927 r. Nr. 5938/DB/Em) wyjaśnia, że praca nauczycielska w publicznych szkołach powszechnych (elementarnych, początkowych) gminnych, miejskich i wiejskich na obszarze b. zaboru rosyjskiego w czasie wojny aż do objęcia szkolnictwa w danej miejscowości przez władze państwowe polskie podlega zaliczeniu do wysługi emerytalnej na podstawie art. 81 ustęp 1 ustawy emerytalnej z dnia 11 grudnia 1923 r. (Dz. U. R. P. Nr. 6 ex 24 poz. 46) jako państwowa służba zaborcza.

Jeśli chodzi o miejscowości, które nie weszły do obecnego obszaru Państwa Polskiego, praca wymieniona wyżej może być uwzględniona na podstawie art. 81 ustęp 1 tylko do dnia 31 października 1917 r. Praca po tym terminie może być zaliczona do wysługi emerytalnej tylko na podstawie art. 97 wymienionej ustawy emerytalnej przy uwzględnieniu warunków, określonych w tym artykule.

Za Ministra: *W. Żłobicki* wz. Podsekretarz Stanu.

Kuratorjum Okręgu Szkolnego Krakowskiego.
L. I. 5059/27.

Kraków, dnia 19 kwietnia 1927 r.

Radom Szkolnym Powiatowym w Okręgu

do wiadomości w ślad za okólnikiem, umieszczonym w Dzienniku Urzędowym Kuratorjum O. S. K. z dnia 10 czerwca 1925 r. Nr. 6 poz. 162.

Za Kuratora Okręgu Szkolnego: *Dr. Pilecki* wr.
Naczelnik Wydziału.

109.

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych.
Nr. SF. 737/27.

Warszawa, dnia 26 lutego 1927 r.

Do

wszystkich pp. Wojewodów, z wyjątkiem p. Wojewody Śląskiego, — w sprawie stosunku organów szkolnych do organów gminnych i do władz nadzorczych nad samorządem.

Dla uregulowania wzajemnego stosunku organów samorządu terytorjalnego i samorządu szkolnego, który to stosunek dotychczas niezawsze rozwijał się należycie, wyjaśniam co następuje:

Właściwy organ gminny (wiejski lub miejski), któremu w myśl. art. 13 ustawy z dnia 17 lutego 1922 roku (Dz. U. R. P. Nr. 18 poz. 143) rada szkolna przesyła projekt wydatków szkolnych w odnośnej gminie do uchwalenia, może w tych wydatkach wprowadzić zmiany, wynikające z konieczności dostosowania ich do całego budżetu gminy, o ile zmiany te nie będą w sprzeczności z odnośnemi ustawowemi obowiązkami gminy.

O ile gmina nie uchwali budżetu szkolnego według projektu rady

szkolnej, rada szkolna może przesłać opracowany przez siebie projekt budżetu bezpośredniej władzy nadzorczej nad gminą celem przymusowego wstawienia go do budżetu gminy.

W razie, gdy bezpośrednia władza nadzorcza nad gminą, — uznając za słuszne stanowisko gminy, — nie uczyni zadość żądaniu rady szkolnej, odpowiednie zarządzenia na skutek zażalenia rady szkolnej wydaje bezpośrednio wyższa władza nadzorcza w stosunku do odnośnych gmin — po uprzedniem porozumieniu się z odpowiednim organem państwowej władzy szkolnej.

O ile władza nadzorcza przy badaniu budżetu gminy, a w szczególności wydatków na szkolnictwo, jako części tegoż budżetu, uzna za potrzebne zmniejszenie tych wydatków mimo, iż gmina uchwalila bez zmiany projekt rady szkolnej, powinna przed wydaniem decyzji zasięgnąć w tej sprawie opinji rady szkolnej. W razie nieuwzględnienia przez władzę nadzorczą opinji rady szkolnej, może rada szkolna wnieść zażalenie do bezpośrednio wyższej władzy nadzorczej w stosunku do odnośnych gmin, które to zażalenie podlega załatwianiu w trybie, wyżej wskazanym.

Ewentualne zażalenia wydziałów powiatowych na postępowanie powiatowych rad szkolnych mogą być wnoszone do państwowych władz szkolnych II. instancji, które zażalenia te rozstrzygają w porozumieniu z Wojewodą.

Wykonanie budżetu szkolnego może odbywać się w ten sposób, że na żądanie dozoru szkolnego (miejscowej rady szkolnej) zarząd gminy wypłacać będzie temuż dozorowi (miejscowej radzie) zaliczki na poczet kredytów budżetowych. Minister: (—) *Sławoj Składkowski.*

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych. Warszawa, dnia 26 lutego 1927 r.
Nr. SF. 737/27.

Ministerstwu Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych przesyła drugostronne do wiadomości stosownie do tamtejszego pisma z dnia 27 stycznia 1927 r. Nr. I. 1326/27 z prośbą o podanie powyższego władzom szkolnym.

Zarazem przy zwrocie załączników pisma tamt. z 2 grudnia 1926 r. Nr. I. 18011/26 Ministerstwo Spraw Wewnętrznych oznajmia, że wobec nieuchwalenia dotychczas przez Sejm ustawy o podatku wyrównawczym dla gmin wiejskich, której projekt wniesiony był przez Rząd do Sejmu w grudniu 1925 roku, — wiele gmin wiejskich mimo wyczerpania wszystkich innych, przysługujących im źródeł dochodowych, nie posiada dostatecznych środków finansowych na pokrycie swych najkonieczniejszych wydatków. Ten stan rzeczy ulegnie zmianie dopiero po uchwaleniu wspomnianej ustawy, której projekt po przejściu przez Senat znajduje się obecnie w Sejmie i załatwiony zostanie w czasie najbliższym.

Dyrektor Departamentu: (—) *Weissbrod.*

Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. Warszawa, dnia 9 marca 1927 r.
Nr. I. 3747/27.

Kuratorjum Okręgu Szkolnego Krakowskiego w Krakowie — w sprawie gminnych budżetów szkolnych

do wiadomości.

Za Ministra: *W. Żłobicki,* Dyrektor Departamentu.

Kuratorjum Okręgu Szkolnego Krakowskiego.
L. I. P. 3556/27. Kraków, dnia 30 kwietnia 1927 r.

Wszystkim Radom Szkolnym Powiatowym w Okręgu i Radzie Szkolnej Miejskiej w Krakowie

do wiadomości i zastosowania się.

Kurator Okręgu Szkolnego: wz. *Przyjemski* wr.
Naczelnik Wydziału.

110.

L. 5122/27. Kraków, dnia 7 maja 1927 r.

Do

Dyrekcyj i Kierownictw wszystkich szkół, Rad Szkolnych Powiatowych oraz Nauczycielstwa w Okręgu — w sprawie pomocy dla Komitetu kolonji letnich dla dzieci polskich z Niemiec, Gdańska i Górnego Śląska.

Komitet Kolonij letnich dla dzieci polskich z Niemiec, Gdańska i Górnego Śląska, istniejący przy Związku Obrony Kresów Zachodnich (Warszawa, Nowy Świat 21), zwraca się — jak corocznie — w osobnych pismach do rozmaitych instytucyj z prośbą o poparcie akcji tego Komitetu, a w szczególności o pomoc w urządzaniu kolonij letnich i opiekę nad młodzieżą, która przynajmniej przez czas feryj powinna być wolna od obcych wpływów.

Kuratorjum ze swej strony apeluje gorąco do podległych sobie władz i osób, by w miarę możności i środków szły na rękę poczynaniom Komitetu, uważając całą akcję nie za akcję dobroczynną, lecz za odruch, zmierzający do ratowania tysięcy młodych dusz.

Wedle obliczeń Komitetu ma być na obszarze Okręgu Szkolnego Krakowskiego pomieszczonych około 1500 dzieci.

Kurator Okręgu Szkolnego: w. z. *Przyjemski* w. r.
Naczelnik Wydziału.

111.

L. II 2537/27. Kraków, dnia 28 kwietnia 1927 r.

Do Dyrekcyj państwowych gimnazjów w Okręgu — w sprawie ulg kolejowch.

Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego zawiadomiło Kuratorjum rozporządzeniem z dnia 21 kwietnia 1927 L. II. 4566/27, że Ministerstwo Komunikacji pismem z dnia 14 kwietnia b. r. Nr. III. Ok. 3198/27 wyraziło zgodę, aby uczenice hospitantki gimnazjów państwowych męskich, znajdujących się na obszarze województw: Krakowskiego, Lwowskiego, Stanisławowskiego i Tarnopolskiego, korzystały z ulg taryfowych na kolejach.

Za Kuratora Okręgu Szkolnego: *Przyjemski* w. r.
Naczelnik Wydziału.

112.

L. II. 2960/27. Kraków, dnia 16 maja 1927 r.

Do
Dyrekcyj wszystkich państwowych i prywatnych szkół średnich ogólnokształcących w Okręgu — w sprawie egzaminu maturalnego i oceny z religji wyznań niekatolickich.

W sprawie egzaminu maturalnego i oceny z religji wyznań niekatolickich należy stosować postanowienia, zawarte w punkcie 4 okólnika z dn. 9 kwietnia 1926 r. L. II. 4210/26 (Dziennik Urz. Ministerstwa W. R. i O. P. Nr 7/169 poz. 56).

Przewidując jednak już obecnie, że w pewnych wyjątkowych wypadkach zarówno wskazane uzyskanie zaświadczenia o charakterze, opisanym w pierwszym ustępie tego punktu okólnika, jak wyznaczenie do Komisji Egzaminacyjnej egzaminatora z religji danego wyznania niekatolickiego może nasunąć znaczne trudności, zezwala Ministerstwo W. R. i O. P. na to, by w takich wypadkach kandydat(tka) mógł (mogła) otrzymać, tytułem wyjątku, gimnazjalne świadectwo dojrzałości bez oceny z religji. W wypadkach tych jednak brak oceny z religji winien być na świadectwie dojrzałości umotywowany powołaniem się na niniejsze zarządzenie, przyczem należy używać formuły: „Brak oceny na mocy zarządzenia Ministra W. R. i O. P. z dnia 29 kwietnia 1927 Nr. II. 4482“.

Równocześnie Kuratorjum poleca Dyrekcjom, aby do końca lipca b. r. nadesłały osobne sprawozdania, dotyczące stosowania aż do dnia 1 lipca b. r. postanowień, zawartych w przytoczonym na wstępie okólniku.

Kurator Okręgu Szkolnego: wz. *Przyjemski* wr.
Naczelnik Wydziału.

113.

Organizacja szkół.

P. Minister W. R. i O. P. rozporządzeniem z dnia 11 kwietnia 1927 r. Nr. II. 3913/27 nadał:

I. Pełne prawa gimnazjów państwowych, przewidziane w § 1 lit. „a“ rozporządzenia z dnia 7 listopada 1924 r. Nr. 12.600/II (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr. 20/142 z 1924 r. poz. 206)

a) *aż do odwołania:*

w Rakowicach pod Krakowem:

1) gimnazjum męskiemu im. St. Konarskiego Konwentu OO. Pijarów;

w Tarnowie:

2) gimnazjum żeńskiemu Zgromadzenia SS. Urszulanek;

b) *na przeciąg roku szkolnego 1927/1928:*

w Krakowie:

3) gimnazjum męskiemu im. St. Jaworskiego — Marji Jaworskiej;

4) gimnazjum męskiemu im. św. Franciszka Salezego — Zgromadzenia Ks. Ks. Salezjanów;

5) gimnazjum męskiemu Zgromadzenia Ks. Ks. Misjonarzy;

6) gimnazjum żeńskiemu im. H. Kaplińskiej — Marji Trąmpczyńskiej;

7) gimnazjum żeńskiemu im. Królowej Jadwigi — Towarzystwa gimnazjum żeńskiego im. Królowej Jadwigi;

8) gimnazjum żeńskiemu im. św. Urszuli — Zgromadzenia SS. Urszulanek;

w Nowym Sączu:

9) gimnazjum żeńskiemn Komitetu Obywatelskiego;

w Zakopanem:

10) sanatoryjnemu gimnazjum koedukacyjnemu im. bł. Ładysława z Gielniowa — Towarzystwa Opieki nad młodzieżą;

w Zbylitowskiej Górze:

11) gimnazjum żeńskiemu Najświętszego Serca Jezusowego — Zgromadzenia SS Najświętszego Serca Jezusowego.

II. Niepełne prawa gimnazjów państwowych, przewidziane w § 1 lit. „b" przytoczonego rozporządzenia

a) *na przeciąg roku szkolnego 1926/27 i 1927/28:*

w Jaśle:

1) gimnazjum żeńskiemu im. Bł. Jolanty — Koła Towarzystwa Nauczycieli Szkół Wyższych;

w Krakowie:

2) gimnazjum żydowskiemu koedukacyjnemu Towarzystwa żydowskiej szkoły ludowej i średniej;

w Nowym Sączu:

3) gimnazjum żeńskiemu im. Królowej Korony Polskiej — Zgromadzenia SS. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Marji Panny;

w Oświęcimiu:

4) gimnazjum koedukacyjnemu im. ks. St. Konarskiego — Towarzystwa Szkoły Średniej;

w Tarnowie:

5) gimnazjum żeńskiemu im. Elizy Orzeszkowej Towarzystwa szkoły średniej;

b) *na przeciąg roku szkolnego 1927/28:*

w Dąbrowie koło Tarnowa:

6) gimnazjum koedukacyjnemu im. T. Kościuszki — Towarzystwa Przyjaciół Szkoły Średniej;

w Grybowie:

7) gimnazjum koedukacyjnemu Towarzystwa gimnazjalnego;

w Krakowie:

8) gimnazjum żeńskiemu im. Emilji Platerówny — Towarzystwa I prywatnego gimnazjum żeńskiego;

w Oświęcimiu:

9) gimnazjum męskiemu salezjańskiemu im. Ks. Jana Bosko Zgromadzenia Ks. Ks. Salezjanów;

w Staniątkach:

10) ziemiańskiemu gimnazjum żeńskiemu im. św. Scholastyki Zgromadzenia PP. Benedyktynek.

III. Niepełne prawa gimnazjów państwowych, przewidzianych w § 1 lit. „b" — z zastrzeżeniem, przewidzianem w § 4 przytoczonego rozporządzenia na przeciąg roku szkolnego 1927/28:

w Białej:

1) gimnazjum żeńskiemu im. św. Hildegardy — Zgromadzenia Córek Bożej Miłości;

w Rabce:

2) szkole średniej męskiej sanatoryjnej Dra Jana Wieczorkowskiego — dla klas od I do I.I włącznie;

w Ropczycach:

3) gimnazjum koedukacyjnemu miejskiemu im. św. Stanisława Kostki;

w Wieliczce:

4) gimnazjum żeńskiemu im. M. Konopnickiej — Towarzystwa Opieki nad prywatnem gimnazjum żeńskiem.

(K. O. S. K. L. II. 2434/27).

114.

Spis czasopism w Centralnej Bibljotece Nauczycielskiej O. S. K. w Krakowie.

O. Bibljografja.

1. Bibljografja pedagogiczna.
2. Przegląd bibljograficzny (Co czytać?).
3. Przegląd wydawnictw Książnicy-Atlas.
4. Przewodnik bibljograficzny.
5. Literarisches Zentralblatt für Deutschland.

I. Pedagogika i dydaktyka ogólna.

6. Dziennik urzędowy K. O. S. K.
7. Głos nauczycielski.
8. Miesięcznik pedagogiczny.
9. Muzeum.
10. Przegląd pedagogiczny.
11. Przyjaciel szkoły.
12. Ruch pedagogiczny.
13. Szkoła.
14. Szkoła powszechna.
15. Szkoła i wiedza.
16. Pedagogické rozhledy.
17. Bulletin de la Société Alfred Binet.
18. L'education.
19. L'ecole et la vie.
20. L'intermediaire des Educateurs.
21. Pour l'ere nouvelle.
22. Revue internationale l'enseignement.
23. Revue Universitaire.

24. The Journal of Education.
25. The Journal of educational Psychology.
26. The pedagogical Seminary.
27. Die Arbeitsschule.
28. Neue Bahnen.
29. Die Erziehung.
30. Die neue Erziehung.
31. Neue Jahrbücher für Wissenschaft und Jugendbildung.
32. Lehrproben und Lehrgänge.
33. Monatsschrift für das gesamte Schulwesen.
34. Monatsschrift für höhere Schulen.
35. Pädagogische Worte.
36. Pädagogisches Zentralblatt.
37. Pharus.
38. Schweizerische-pädagogische Zeitschrift.
39. Die deutsche Schule.
40. Vierteljahrschrift für philosophische Pädagogik.
41. Zeitschrift für Deutschkunde.
42. Zeitschrift für angewandte Psychologie.
43. Zeitschrift für pädagogische Psychologie.
44. Levana.
45. Rivista pedagogica.

Metodyka.

I. Religja.

46. Katechetische Blätter.
47. Miesięcznik katechetyczny i wychowawczy.

II. Filozofja.

48. Kwartalnik filozoficzny.
49. Przegląd filozoficzny.

III. Filologja klasyczna.

50. Eos.
51. Kwartalnik klasyczny.
52. Das humanistische Gymnasium.
53. Philologische Wochenschrift.

IV. Filologja nowożytna.

54. Język polski.
55. Les langues modernes.
56. Modern languages.
57. Die neueren Sprachen.
58. Zeitschrift für französischen und englischen Unterricht.

V. Historja.

59. Kwartalnik historyczny.
60. Przegląd polityczny.
61. Monatsschrift für Bürgerkunde und staatsbürgerliche Erziehung.
62. Vergangenheit und Gegenwart.

VI. Geografja.

63. Czasopismo geograficzne.
64. Morze.
65. Polski przegląd kartograficzny.
66. Ziemia.
67. The geographical Feacher.
68. Geographischer Anzeiger.
69. Die neue Geographie.
70. Rivista di geographia didattica.

VII. Przyrodoznawstwo i fizyka.

71. Akwarjum i Terrarjum.
72. Ochrona przyrody.
73. Ogrodnictwo.
74. Przyroda i technika.
75. Biologisches Zentralblatt.
76. Funk.
77. Naturwissenschaftliche Monatshefte.
78. Zeitschrift für den physikalischen und chemischen Unterricht.
79. Zoologischer Anzeiger.

VIII. Matematyka.

80. Zeitschrift für mathematischen und naturwissenschaftlichen Unterricht.

IX. Sztuka i roboty ręczne.

81. Rzeczy piękne.
82. Kształt i barwa.

X. Wychowanie fizyczne.

83. Wychowanie fizyczne.
84. L'education physique.
85. American physical education.
86. The Journal of Hygiene.
87. Physical Training.

115.

Ruch służbowy.

Szkolnictwo średnie ogólnokształcące.

Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego rozporządzeniem z dnia 5. III. 1927 Nr. II. 1610/27 zamianowało p. Dr. Kazimierza Feliksa Kumanieckiego nauczycielem tymczasowym w państwowem gimnazjum im. M. Wadowity w Wadowicach od 1 marca 1927.

Kuratorjum przeniosło Teodora Blidego, starszego woźnego państw. gimnazjum im. Króla St. Leszczyńskiego w Jaśle, w stan spoczynku z dniem 1 kwietnia 1927.

Zmarli.

Dnia 26 marca 1927 r. zmarł w Lublinie śp. Maurycy Paciorkiewicz, profesor gimnazjum III. im. A. Mickiewicza w Tarnowie, pełniący obowiązki profesora Uniwersytetu Lubelskiego.

Zmarły ukończył studja na Uniwersytecie we Lwowie, poczem pełnił służbę nauczycielską we Lwowie i Tarnowie. Od 1921 roku przebywał stale w Lublinie i wykładał na Uniwersytecie Lubelskim.

Szkolnictwo powszechne.

Śp. Wilhelmina Diestlówna, nauczycielka szkoły powszechnej w Zakopanem, przeniesiona w r. 1924 po 35 latach pracy nauczycielskiej w zasłużony stan spoczynku, zmarła dnia 19. II. 1927 r.

116.

Wydalenie ucznia.

Kuratorjum Okręgu Szkolnego Krakowskiego wydaliło *Henryka Radzimińskiego*, ur. w dniu 15 sierpnia 1911 r. w Lublinie, rel. rzym.-kat., b. ucznia klasy IV b państw. gimn. im. Stanisława Staszica w Chrzanowie, ze wszystkich szkół średnich ogólnokształcących i seminarjów nauczycielskich w Okręgu.

117.

Konkursy

z terminem czterotygodniowym od daty ukazania się niniejszego N-ru Dziennika Urzędowego:

Rada Szkolna Powiatowa w Białej ogłasza konkurs, celem stałego obsadzenia następujących posad kierowników szkół:

1) 7-klasowej powszechnej w Wilkowicach;
2) 3-klasowej „ w Osieku Górnym;
3) 3-klasowej „ w Starejwsi;
4) 2-klasowej „ w Hecznarowicach.

Do posad pod 1) do 4) przywiązane jest mieszkanie w naturze, ponadto do szkoły pod 1) grunt dla użytku kierownika szkoły.

O posadę w Wilkowicach mogą się ubiegać kandydaci, mający ukończony Wyższy Kurs Nauczycielski lub egzamin wydziałowy z którejkolwiek grupy.

Rada Szkolna Powiatowa w Brzesku ogłasza konkurs, celem stałego obsadzenia posad kierowników szkół, a mianowicie:

1) 3-klasowej w Biskupicach radłowskich i w Łysej Górze;
2) 2-klasowej w Bieśniku, Łoponiu, Rudzie kameralnej i Tworkowej.

W Biskupicach radłowskich i Łysej Górze, Bieśniku, Łoponiu, Rudzie kameralnej i Tworkowej są mieszkania w budynkach szkolnych.

Przy szkołach w Biskupicach radłowskich, Łysej Górze, Tworkowej Łoponiu są grunta szkolne.

Rada Szkolna Powiatowa w Chrzanowie ogłasza niniejszem konkurs, celem stałego obsadzenia posad kierowników szkół:

1) 3-klasowej powszechnej w Gromcu,

2) 5-klasowej powszechnej mieszanej we Woli Filipowskiej,

3) 7-klasowej powszechnej męskiej w Jaworznie na Pechniku.

Do posady pod 2) przywiązane jest mieszkanie służbowe, ogród i dwie morgi pola, pod 3) mieszkanie i ogród szkolny.

Od kandydatów na posadę pod 3) wymaga się egzaminu wydziałowego lub równorzędnego.

Podania, należycie udokumentowane, należy wnosić w drodze służbowej do Rady Szkolnej Powiatowej w Chrzanowie.

Rada Szkolna Powiatowa w Gorlicach ogłasza konkurs, celem stałego obsadzenia posad kierowników szkół:

1) 5-klasowej powszechnej mieszanej w Ropie. Język nauczania polski. Szkoła ma budynek, ogród i pole do użytku nauczyciela.

2) 5-klasowej powszechnej mieszanej w Łużnej. W budynku szkolnym jest mieszkanie. Do szkoły należy ogród jednomorgowy.

Rada Szkolna Powiatowa w Nowym Targu ogłasza konkurs, celem stałego obsadzenia posady kierownika szkoły 2-kl. powszechnej w Rokicinach.

Mieszkanie służbowe, dwa pokoje i kuchnia. Grunt szkolny o powierzchni pół morga.

Rada Szkolna Powiatowa w Tarnowie ogłasza konkurs, celem stałego obsadzenia posady kierownika szkoły 5-klasowej powszechnej mieszanej w Szynwałdzie oraz 3-klasowej mieszanej w Pogórskiej Woli.

W budynku szkoły w Szynwałdzie jest mieszkanie i pół morga gruntu.

Rada Szkolna Powiatowa w Wadowicach ogłasza konkurs, celem stałego obsadzenia posad nauczycieli kierujących:

1) 6-klasowej szkoły mieszanej w Targanicach — mieszkanie służbowe o dwóch pokojach i kuchni — ogródek owocowo-warzywny — odległość od Andrychowa 5 klm;

2) 5-klasowej szkoły mieszanej w Tarnawie dolnej — mieszkanie służbowe: 2 pokoje i kuchnia — ogród owocowo-warzywny — odległość od stacji kolejowej 2 km. — możność posyłania dzieci do szkół średnich w Wadowicach;

3) 2-klasowej szkoły w Lgocie — mieszkanie służbowe: pokój z kuchnią — półtorej morgi gruntu ornego;

4) 2-klasowej szkoły w Sosnowicach — mieszkanie: 2 pokoje i kuchnia — ogród warzywno-owocowy — odległość od stacji kolejowej dwa i pół klm.

Kandydaci na posady pod 1) i 2) z egzaminem wydziałowym lub Wyższym Kursem Nauczycielskim którejkolwiek grupy będą mieli pierwszeństwo.

Rada Szkolna Powiatowa w Wieliczce ogłasza konkurs na następujące posady kierowników szkół:

1. 4-klasowej szkoły mieszanej w Śledziejowicach.' (Przy szkole jest mieszkanie służbowe, składające się z 2 pokoi i kuchni, oraz 25 a 35 m² gruntu względnie ogrodu).

2. 3-klasowej szkoły:

a) w Biskupicach (15 a 25 m² gruntu, mieszkanie 2 pokoje i kuchnia,

b) w Dobranowicach (według aktu fundacyjnego mieszkanie i pole przysługuje S. S. Felicjankom jako nauczycielkom),

c) w Zręczycach (69 a 78 m² gruntu, mieszkanie 2 pokoje i kuchnia).

3. 2-klasowej szkoły:

a) w Czechówce (32 a 90 m² gruntu, mieszkanie 2 pokoje i kuchnia),

b) w Gorzkowie (14 a 39 m² gruntu, mieszkanie 2 pokoje i kuchnia),

c) w Nowej-Wsi (55 a gruntu, mieszkanie 2 pokoje i kuchnia),

d) w Przebieczanach (28 a 77 m² gruntu, mieszkanie 1 pokój i kuchnia),

e) w Węgrzcach-Wielkich (38 a 95 m² gruntu, mieszkanie 1 pokój i kuchnia),

f) w Winiarach (14 a 14 m² gruntu, mieszkanie 2 pokoje i kuchnia),

g) w Zagórzanach (33 a 89 m² gruntu, mieszkanie 1 pokój i kuchnia),

h) w Zagórzu (600 sążni² gruntu, mieszkanie 1 pokój i kuchnia),

i) w Zakliczynie (29 a 58 m² gruntu, mieszkanie 1 pokój i kuchnia),

j) w Zegartowicach (200 sążni gruntu, mieszkanie 2 pokoje i kuchnia).

4. Na posadę samoistnego nauczyciela 1 klasowej szkoły:

a) w Brzegach (65 a 88 m² gruntu, mieszkanie 2 pokoje i kuchnia),

b) w Kobielniku (15 a 29 m² gruntu, mieszkania służbowego brak).

Podania, należycie udokumentowane, należy wnosić za pośrednictwem swej władzy przełożonej do Rady Szkolnej Powiatowej w Wieliczce. Kandydaci, starający się o więcej posad, winni dołączyć odpowiednią ilość tabel kwalifikacyjnych.

118.

Wolne posady nauczycieli kontraktowych w państwowych szkołach średnich ogólnokształcących.

Kuratorjum Okręgu Szkolnego Krakowskiego podaje do wiadomości, iż w roku szkolnym 1927/28 będzie mogło obsadzić kontraktowo pewną ilość stanowisk nauczycielskich.

O stanowiska te mogą starać się przedewszystkiem osoby, posiadające pełne kwalifikacje zawodowe (egzamin nauczycielski, dyplom) i osoby, posiadające egzamin naukowy, a **ubiegające się o praktykę przedegzaminową,** która stanowi jeden z warunków dopuszczenia do egzaminu państwowego na nauczyciela szkół średnich.

Podania należy wnosić do Kuratorjum O. S. K. najdalej do końca maja 1927 r., opatrując je dokumentami osobistemi względnie uwierzytelnionemi odpisami.

Wolne będą stanowiska nauczycieli: j. polskiego (3), j. niemieckiego (2), historji (2), geografji (5), przyrody (2), fizyki (4), rysunków (1), śpiewu (2), gimnastyki (1).

119.

Ogłoszenia.

Kuratorjum zwraca uwagę Nauczycielstwa na podręcznik metodyczny ćwiczeń gimnastycznych ppłk. Walerjana Sikorskiego p. t. **„Gimnastyka"** cz. I, wydany przez Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Lwowie. Podręcznik ten opiera się na najnowszych metodach naukowych, uwzględnia w osnowie lekcyj wiek dzieci i uczy praktycznego przeprowadzania toku ćwiczeń.

Kuratorjum zwraca uwagę Nauczycielstwa i Młodzieży szkolnej na nowe wydawnictwa Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie :

a) Juljusza Kadena Bandrowskiego **„ Miasto Mojej Matki"** (wydanie II, z ilustracjami T. Gronowskiego), b) F. A. Ossendowskiego **„Wśrod Czarnych"** (z reprodukcjami fotograficznemi).

Kuratorjum zwraca uwagę Nauczycielstwa na nowe tomiki **„Naszej Bibljoteki"**, wydane przez Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Lwowie, a mianowicie :

Nr. 12: Klemensa Junoszy (Szaniawskiego) „Muzykanci-Łaciarz", Nr. 16: Kazimierza Bukowskiego : „Władysław Reymont — próba charakterystyki".

Kuratorjum zwraca uwagę na książkę profesora gimnazjum, Stanisława Huberta, p. t. **„Z Życia Zwierząt — Ssaki Krajowe"**, czytankę dla szkół powszechnych i niższych klas gimnazjalnych z 18 rycinami i 3 tablicami kolorowemi, wydaną przez Wydawnictwo Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie. Cena zł. 4·20 — Lwów, Warszawa, Kraków 1927.

Kuratorjum zwraca uwagę Nauczycielstwa i zaleca następujące **wydawnictwa Polskiego Towarzystwa Prehistorycznego w Poznaniu**, mające na celu popularyzację pradziejów Polski i ochronę zabytków przedhistorycznych :

1) Tablica ścienna zabytków przedhistorycznych Wielkopolski. Tablica I. Epoka kamienna. Tablica II. Epoka bronzowa i wczesnożelazna. Cena obu tablic, wykonanych w litografji barwnej, razem 6.40 zł. Skład główny w Księgarni Uniwersyteckiej Fiszera & Majewskiego w Poznaniu. Tablice te mogą stanowić środek poglądowy przy nauczaniu początków historji Polski.

2) Czasopismo (kwartalnik) p. t. „Z otchłani wieków", poświęcony pradziejom Polski. Cena prenumeraty rocznej 2 zł. (już z przesyłką), Adres redakcji : Dr. Bożena Stelmachowska, Poznań, ul. Miegolewskich 16.

„Generał Bem — Marsz Op. 77", ułożony ku uczczeniu pamięci Generała Bema, z okazji sprowadzenia zwłok do kraju, — jest do nabycia u majora Franciszka Jarzębińskiego we Lwowie, ul. Kurkowa 12. Cena za jeden egzemplarz 4 zł. razem z przesyłką pocztową. Marsz jest lekki do gry i dobry do defilad i gry podczas uroczystości.

Ze względu na dobry cel Kuratorjum zaleca nabycie tego marsza dla orkiestr szkolnych.

Nakładem **„Naszej Księgarni"**, Sp. Akc. Związku Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych w Warszawie, ul. Widok Nr. 22, wyszły następujące nowe wydawnictwa: Radwanowa — słowniczek ortograficzny, cena 1·80. Gask — Bochaterski Bruno zł. 0·40. Malot — Bez rodziny zł. 2·40. Malot — Dla rodziny 1·80. Teresa Jadwiga — Zwycięzca z pod Kircholmu zł. 0·40.

Kuratorjum zaleca wydawnictwo **„Rzeczy Piękne"** do użytku przy nauce robót i rysunku w szkołach zawodowych, seminarjach nauczycielskich a także w gimnazjach i wyższych klasach szkół powszechnych.

Artykuły i reprodukcje, zwłaszcza z zakresu robót kobiecych w haftach, koronkach, aplikacjach, batikach, dalej z zakresu introligatorskich robót w kartonie i skórze, o poziomie naprawdę artystycznym, czynią to wydawnictwo szczególnie pożytecznem dla młodzieży wymienionych szkół, kształcąc jej dobry smak w projektowaniu.

Pojedynczy zeszyt kosztuje zł. 2·50. Adres: Dyrekcja Muzeum Przemysłowego w Krakowie, ul. Smoleńska L. 9.

Zarząd Krakowsk. Oddziału Stowarzyszenia Chrz. Nar. Nauczycielstwa Szkół Powsz. ma zamiar otworzyć w Krakowie **informacyjno-przygotowawczy kurs** o zakresie Wyższego Kursu Nauczycielskiego z grupy fizyko-matematycznej, a w miarę zgłoszeń kandydatów i z innej grupy. W tym celu wniesiono podanie do Ministerstwa W. R. i O. P. o pozwolenie na otwarcie kursu.

Zgłoszenia pisemne nauczycielstwa bez różnicy przynależności do Stowarzyszenia przyjmuje profesor Dr Piotr Hrabyk — Kraków, ul. Zyblikiewicza L. 5. — P. K. O. Termin zgłoszeń do 15 czerwca b. r.

W Kuratorjum Okręgu Szkolnego Krakowskiego są do odebrania z powołaniem się na L. I. F. 4703/27. **dokumenty** następujących b. nauczycieli publicznej szkoły powszechnej męskiej im. Adama Mickiewicza w Chrzanowie: p. *Władysława Jana Worka*, ur. 13 lutego 1893 r. (metryka chrztu, świadectwo dojrzałości i 2 dekrety nominacyjne), p. *Józefa Surówki* (6 dekretów nominacyjnych) i p. *Jana Soświńskiego*, ur. 26 listopada 1884 r. (świadectwo dojrzałości).

120.

Sprostowanie.

W Dzienniku Urzędowym Kuratorjum Nr. 1 z r. 1927 na stronie 25 w wierszu 7 od dołu winno być „w klasie piątej" zamiast „w klasie czwartej".

Czcionkami drukarni „Szkolnicy" w Krakowie, ul. Grzegórzecka 30

Rok I. Kraków, dnia 20 maja 1927 r. Nr. 3.

DODATEK PEDAGOGICZNO-DYDAKTYCZNY

DO DZIENNIKA URZĘDOWEGO

KURATORJUM OKRĘGU SZKOLNEGO KRAKOWSKIEGO.

Sosna zwyczajna.

Protokół lekcji pokazowej, przeprowadzonej w parku Ks. Ks. Pijarów w zimie w klasie III męskiego gimnazjum humanistycznego im. Ks. Stanisława Konarskiego w Rakowicach

przez

prof. Stanisława Sapińskiego.

Uwagi wstępne.

Na łonie matki-przyrody każdy człowiek znajduje prawdziwe wytchnienie po pracy i wielkie zadowolenie estetyczne i umysłowe. Młodzież gimnazjalna, zmuszona do spędzania najpiękniejszego okresu życia w murach i na ławach szkolnych, cieszy się szczególnie, gdy słyszy z ust nauczyciela, że lekcja odbędzie się na wolnem powietrzu. Ze wszystkich przedmiotów szkolnych najwięcej powodów do tego, by się odbywała w naturze, ma niewątpliwie nauka przyrody żywej. Aczkolwiek nie zawsze sprzyjają temu warunki i okoliczności, jednak program szkolny domaga się „zbliżenia uczniów do świata istot żywych przez częste z nim obcowanie“. Ponieważ gimnazjum Ks. Ks. Pijarów znajduje się na wsi i jest otoczone ze wszystkich stron pięknym parkiem, w którym oprócz bardzo wielu roślin krajowych i zagranicznych budzi zainteresowanie także zwierzyniec, dlatego uczeń tutejszy ma ciągle sposobność obcowania ze światem roślin i zwierząt.

Lekcje, odbywające się w parku, kształcą według programu szkolnego umiejętność spostrzegania i porównywania, a zarazem zdolność do wykrywania związków między zjawiskami i prowadzą wraz z innemi pomocami szkolnemi do wyrobienia poglądu na istotę żywą i jej zależność od środowiska.

Jednym z zasadniczych i koniecznych warunków szczęśliwego przeprowadzenia lekcji w naturze jest przyzwyczajenie uczniów do karności. Krótkim świstem gwizdka nauczyciel wzywa uczniów, gdy zachodzi potrzeba, do bezwzględnej ciszy, podczas której zadaje temat lub pytanie, zwraca uwagę na zjawisko albo nakazuje zmianę miejsca.

Zadaniem niniejszej lekcji jest obserwacja sosny zwyczajnej (Pinus silvestris L.) w zimie na tle innych drzew szpilkowych w parku Ks. Ks.

Pijarów z uwzględnieniem naprzód czynników światła, wiatru, temperatury, gleby, przystosowania, rozmieszczenia i stosunku do człowieka, a następnie koncentracji z innemi przedmiotami szkolnemi dokoła rozpatrywanych zagadnień.

Lekcja ta odbywa się w styczniu z uczniami klasy III. Dzień pogodny, słoneczny, choć mgła snuje lekko nad ziemią swe pajęcze sieci i mróz trzyma zrana bardzo tęgo. Śniegu niema. Zato wielki szron osiadł na wszystkich drzewach. Uczniowie odziani w ciepłe palta i pozapinani na wszystkie guziki, otaczają półkolem sosnę i wspinają się kolejno parami po drabinie, składanej do korony jej listowia, następnie udają się do niedalekiej sosny Weymuta (Pinus strobus S.), potem do świerków, potem znów do sosny zwyczajnej, wreszcie do tuj, cyprysów i cisów.

Przyczyna tylokrotnych ruchów między drzewami tkwi w zapobieganiu przeziębieniu.

Lekcja dzieli się na trzy części: Pierwsza zawiera powtórkę treści dawnych lekcyj, wydobytą z uczniów zapomocą jednego ogólnego pytania; część druga przeróbkę nowego materjału, a część trzecia syntezę.

PRZEBIEG LEKCJI.

I. Powtórka treści dawnych lekcyj.

N. „Ustawcie się w półkolu pod tem drzewem!...

Zastanówcie się chwilę nad tem, jakie zmiany w przyrodzie wywołała zima! Kto wie?"

(Z pomiędzy wielu zgłaszających się uczniów wyznaczam pokolei kilku i słyszę różne odpowiedzi, a mianowicie):

U. „Przyroda zubożała. Drzewa i krzewy pozrzucały liście. Inne rośliny utraciły pędy, kryjąc życie w korzeniach i owocach. Rośliny letnie zimują w postaci nasion. Lilje białe wypuszczają z podziemnych cebul zielone, podłużne liście, ułożone w różyczkę. Stokrótki zmarznięte stulają swe kwiatostany w pąki. Gleba zmieniła się w twardą, grudami zasianą, nieruchomą powłokę. Róże znalazły ochronę przed mrozem pod zeschłemi badylami ziemniaków, przywiezionemi przez ogrodnika jesienią do parku z sąsiedniego ziemniaczyska. Większość ptaków odleciała do ciepłych krajów, niektóre ssawce zapadły w sen zimowy, inne przywdziały ciepłe futra; zwierzęta zimnokrwiste już to popadły w odrętwienie, już też zginęły, przekazując dalsze życie dzieciom w postaci jaj. W parku zapanowała cisza świąteczna, przerywana od czasu do czasu chórowym pogwizdem zręcznych ogrodników-sikor".

II. Przeróbka nowego materjału.

N. „Które drzewa w parku nie doznały pozornie żadnej prawie zmiany?".

U. „Drzewa szpilkowe dlatego, że nie zrzuciły szpilek".

N. „Przed jakiem drzewem stoimy w półkolu?"

U. „Przed sosną".

N. „Teraz będziecie przez kilka minut swobodnie obserwować tę sosnę, a spostrzeżenia zapisywać w formie dyspozycji w zeszytach, potem zapytam was o wynik badań".

(Po tych słowach wystąpili młodzi obserwatorowie z półkola i zwrócili swe oczy i kroki ku sośnie zwyczajnej (Pinus silvestris L.).

Jedna para uczniów wspina się do korony drzewa po szczeblach składanej drabiny, którą krótko przed lekcją ustawiono pod sosną.

Druga para trzyma drabinę, aby nie drgnęła i nie zakłóciła spokojnèj pracy tym, którzy „nad poziomy wylecieli" i odrzucają srebro szronu z iglastych liści sosny, chcąc się im lepiej przypatrzyć i zmierzyć ich wymiary.

Inni wlepili wzrok w pień i konarv, notując coś w zeszytach.

Inni z niecierpliwością czekają na swą kolej przy drabinie i marzą o tem, by się jak najprędzej dostać do góry.

Na drabinie zmieniają się uczniowie.

Nauczyciel idzie od jednych do drugich, kontroluje pracę, pyta półgłosem o przedmiot chwilowego zainteresowania, odpowiada na zadawane pytania, usuwa wątpliwości, pokazuje niedostrzeżone miejsca, obejmuje wzrokiem ogół uczniów i patrzy na zegarek.

Kiedy jedna część uczniów „zbadała" sosnę z ziemi, druga zaś także z drabiny, polecam im wrócić do półkola i zadaję ogólnikowe pytanie:

N. „Coście zauważyli?"

(Mała garstka uczniów zgłosiła się dobrowolnie do odpowiedzi).

U. „Sosna jest drzewem szpilkowem; poskręcane jej konary rozrastają się poziomo; na pniu są ślady po odpadłych gałęziach; szpilki są po 4—5 cm długie i zielone, jak za dawnych dobrych czasów; kora na pniu jest inna w górze, a inna u dołu, mianowicie u dołu jest szara i popękana w różnokształtne grube figury, w górze zaś łuszczy się jak cebula i jest czerwona; pień u wierzchołka jest powykrzywiany; konary z pnia wyrastają w okółkach; liście sosny są pokryte grubą warstwą szronu i tworzą kiście po 45 igieł liczące".

(Ostatnia odpowiedź mogła nasunąć pewne wątpliwości. Dlatego zapytałem):

N. „Z czego szpilki wyrastają?"

U. „Szpilki wyrastają z malutkich podstawek i są u nasady otoczone łuskami. Z każdej podstawki wyrastają 2 szpilki".

N. „Jakim częściom roślin liściastych odpowiadają zielone szpilki sosny".

U. „Odpowiadają liściom".

N. „Z czego wyrastają liście drzew liściastych?"

U. „Z pędów, gałęzi i łodyg".

N. „Te małe podstawki, z których wyrastają szpilki sosny, jak z pochewek łuskowatych, są pędami skróconemi. Z czego więc wyrastają szpilki sosny?"

U. „Z pędów skróconych".

N. „Dlaczego szpilki rosną tylko na końcach, a nie w nasadach gałęzi?"

U. „Nasady gałęzi są mniej oświetlone, niż końce, a szpilki jako liście są bardzo wrażliwe na światło".

N. „Dlaczego uschły i odpadły gałęzie dolne?"

U. „Z braku światła".

N. „Chodźcie teraz ze mną oglądać to drugie drzewo szpilkowe".

(Prowadzę uczniów do sosny Weymuta, odległej od sosny zwykłej o 60 kroków).

N. „Zastanówcie się, jakie istnieją różnice i podobieństwa między tem drzewem a sosną zwyczajną"...

Uczniowie przypatrują się drugiej sośnie, wspinają się po drabinie do korony szpilek, a po chwili odpowiadają).

U. U. „Drzewo, pod którem stoją, jest okazalsze; ma symetrycznie rozmieszczone gałęzie; z jego pędów skróconych wyrasta po 5 szpilek cieńszych, niż u sosny zwyczajnej; tu wiszą inne szyszki, większe niż tam, a na sośnie zwyczajnej nie zwisają całkiem wdół, lecz sterczą w bok; kora jest dołem popękana i szara, górą zaś gładka i zielonawo szara, jak buk lub olsza albo jodła".

N. „Do jakiej bryły geometrycznej podobny jest ogólny pokrój tego drzewa?"

U. „Do stożka".

N. „Jak nazwiecie rzut prostopadły tego drzewa na płaszczyznę poziomą?"

U. „Rzut tego drzewa na płaszczyznę poziomą jest kołem".

N. „Jaki rzut tworzy to drzewo na płaszczyznę pionową?"

U. „Trójkąt na krążku".

N. „Idźcie teraz szybko do świerków srebrnych i przypomnijcie sobie, jak tam wyrastają szpilki i gałęzie".

(Uczniowie idą do tych świerków odległych o 10—50 kroków od weymutki. Ja zaś wracam obok uczniów pod sosnę zwyczajną i krótkim świstem gwizdka daję uczniom komendę: „baczność". Następnie wzywam ich, by ustawili się znowu w półkolu pod sosną zwyczajną.

Rozkaz spełnili).

N. „Jaka różnica między świerkiem a sosną?"

U. „Szpilki świerka nie wyrastają z pędów skróconych, tylko wprost z gałęzi i to w różnych kierunkach".

N. „Do których drzew jest bardziej podobne tamto drzewo, któreśmy przed chwilą oglądali?"

U. „Do sosen, bo szpilki wyrastają z pędów skróconych".

N. „Rzeczywiście jest to sosna, mianowicie sosna Weymuta, zwana nieraz weymutką. Jej ojczyzną jest Ameryka północna. Teraz powiecie mi, dlaczego sosna nie zrzuca szpilek na zimę, a drzewa liściaste zrzucają?"

U. „Szpilki sosny mają przystosowania zapobiegające parowaniu; są pokryte grubą skórą woskowaną, jakby ceratką; ich powierzchnia jest mała, dlatego szpilki są zabezpieczone przed parowaniem w zimie; mają one w sobie żywicę, która je chroni przed mrozem".

N. „Z której strony parku zasadzono tę sosnę i dlaczego?"

U. „Od strony południowej, słonecznej, dlatego, że sosna lubi światło".

N. „Kto z was był w borze sosnowym?"

Niewielu uczniów podnosi ręce. Są to ci uczniowie, którzy ostatnie ferje letnie spędzili na Pomorzu, w kolonji wakacyjnej, urządzonej przez Konwikt Ks. Ks. Pijarów. Zwiedzili oni Wysoką, Kartuzy, Osowo, Gdynię, Oliwę, Sopoty i inne, a zarazem kąpali się w Bałtyku. Slyszymy, że widzieli bory sosnowe na suchych, białych piaskach, widzieli lasy mieszane, widzieli dęby i olchy, nad morzem koło Gdyni widzieli mikołajek morski, podobny do ostu, który zrywać zabroniono, widzieli jeziora, w nich pełno szczeżuj. Chętnieby chłopcy opowiadali swe przeżycia wakacyjne, lecz z powodu braku czasu przerwano ich wynurzania).

N. „Lasy, w których rosną sosny lub inne drzewa szpilkowe, nazywamy borem. Polska w bardzo wielu miejscach od morza Bałtyckiego aż do Karpat jest porośnięta borami sosnowemi. Sosna zwyczajna, którą mamy przed oczami, nie przekracza południowej granicy Tatr, nie sięga poza Spisz i Orawę. Nad morzem Bałtyckiem mieszkają Kaszubowie wśród sosen zwyczajnych, przed któremi bliżej morza rośnie ta sosna w postaci karłowatej i nazywa się kosodrzewem. Przed kosodrzewem nad samym brzegiem morza, jako straż przednia rośnie trawa, zwana wydmuchrzycą, zapomocą której Kaszubowie bronią brzegu czyli lądu przed morzem. W Tatrach ponad górną granicą lasów rośnie także kosodrzew i chroni góry przed zniszczeniem. Jak na północy szum sosen roznosi po całej Polsce pieśń o morzu i sen o potędze, tak na południowych stokach Tatr przypomina ta sama sosna zwyczajna narodowi polskiemu, że Spisz i Orawa do niego należą". (Raciborski i Szafer).

Uczycie się teraz w geografji o Afryce. Poznaliście już pustynię Saharę, poznaliście kraj Tunis i jego południowe strony. Powiedzcie mi więc, jak ludzie bronią swych oaz w południowym Tunisie — w walce lądu z morzem piasku?"

(Uczniowie przypominają sobie, że mieszkańcy Tunisu południowego zalesiają sztucznie piaski pustynne sosną tamtejszą, następnie tują, dębem korkowym, rozmarynem, jałowcem, wrzosem i innemi roślinami).

N. „Dlaczego zasadzono tę sosnę w parku?"

(Uczniowie, rozumiejąc intencję twórcy parku, odpowiadają).

U. „Tutaj najważniejszą rolę odegrały względy dekoracyjne, estetyczne".

(Ponieważ tydzień bez mała przed tą lekcją dwóch uczniów nauczyło się prywatnie wskutek mojej propozycji wiersza Stefana Witwickiego do

sosny polskiej, znalezionej w jednym z ogrodów francuskich w Chatenay, więc chcąc zaszczepić w duszach chłopców kwiaty uczuć, kiełkujące w tej pieśni, między innemi uczucia miłości ojczyzny i ukochania drzewa tak serdecznie do nas przywiązanego, poleciłem jednemu uczniowi wypowiedzieć ten wiersz).

Deklamuje:

„Gdzie winnice, gdzie wonne pomarańcze rosną,
Domowy mój prostaku, witaj moja sosno!
Od matki i sióstr twoich oderwana rodu,
Stoisz, sierota, pośród cudzego ogrodu.
Jakże tu miłym jesteś gościem memu oku!
Oboje doświadczamy jednego wyroku.
I mnie także poniosła pielgrzymka daleka;
I mnie na cudzej ziemi czas życia ucieka!

Czemuż, choć cię starania czułe otoczyły,
Nie rozwinęłaś wzrostu, utraciła siły?
Masz tu wcześniej i słońce i rosy wiośniane,
Przecież gałązki twoje bledną poschylane:
Więdniesz, usychasz smutna, śród kwietnej płaszczyzny;
Niema dla ciebie życia, bo niema ojczyzny!

Drzewo wierne! Nie zniesiesz wygnania tęsknoty.
Jeszcze trochę jesiennej i zimowej słoty,
I padniesz martwe! Obca ziemia cię pogrzebie...
Drzewo moje! Czy będę szczęśliwszym od ciebie!“

N. „Sprawdziły się przeczucia Witwickiego, gdyż zmarł w Rzymie zdala od ukochanej ojczyzny“...

N. „Czego uczy nas ta pieśń?“

U. „Pieśń ta uczy nas kochać ojczyznę i przyrodę.

Polakowi smutno na wygnaniu, sośnie smutno w kraju, do którego nie jest przystosowana“.

U. „Panie Profesorze, może sośnie Weymuta też tęskno za Ameryką?“

N. „Może i ona tęskni za swą ojczyzną, ale jeżeli ona tak pięknie wygląda, to znaczy, że jej się tu u nas bardzo dobrze powodzi; jest do naszego klimatu przystosowana“.

N. „Jak nazywamy rośliny, którym wszędzie dobrze?“

U. „Chwastami“.

N. „Lecz weymutka chwastem nie jest, ona należy do t. zw. roślin kosmopolitycznych“.

N. „Sosna Weymuta ma tu koleżanki z Ameryki. Są to tuje. Chodźmy je więc odwiedzić“.

(Idziemy do tuj odległych o 30 kroków od nas).

U. „Co to za drzewo, okryte chojną przed mrozem przez ogrodnika?“

N. „To cyprysik niebieski, także z Ameryki pochodzi, z Kalifornji, ale ponieważ lubi słoneczne wystawy i jest delikatny, więc troskliwy o jego zdrowie ogrodnik przykrył go gałązkami świerkowemi, jak futrem“.

U. „A tamte drzewka, zakryte też chojną, to napewno cyprysiki?"

N. „Nie, to nie cyprysiki, to cisy. Są one jeszcze młode i dlatego delikatne. Zresztą lubią mieszkać w podszyciu leśnem, więc miejsca zaciszne są dla nich potrzebne. Troskliwy ogrodnik nakrył chojną te bezcenne i ginące już w Polsce cisy, aby im stworzyć zacisze naturalne i uchronić je przed mroźnemi wiatrami".

III. Synteza.

N. „Co było przedmiotem dzisiejszej lekcji?"

U. „Na początku lekcji, gdyśmy przyszli pod sosnę zwyczajną, omawialiśmy sposób zimowania roślin i zwierząt, następnie przystąpiliśmy do opisu i porównywania sosen, mianowicie sosny zwyczajnej i sosny Weymuta, potem wyróżniliśmy świerki od sosen, zastanawialiśmy się nad przystosowaniem drzew iglastych i ich zależności od klimatu, potem niektórzy uczniowie opowiadali swe przeżycia nad Bałtykiem, potem rozważaliśmy rozmieszczenie sosny zwyczajnej między Bałtykiem a Tatrami, potrzebę ochrony drzew, które człowiekowi przynoszą wielkie usługi, obowiązek miłości ojczyzny, porównanie człowieka ze sosną, odwiedziliśmy gości amerykańskich u nas w parku i dowiedzieliśmy się, jakie środowiska lubi cis i że należy go chronić przed zagładą".

N. „Jaki tytuł powinna mieć dzisiejsza lekcja?"

U₁. „Dzisiejsza lekcja powinna mieć tytuł: „Drzewa szpilkowe w zimie".

U₂. „Sosny w zimie i ich rola w przyrodzie i w życiu człowieka".

Uwagi końcowe.

a) Koncentracja.

Treść lekcji wraz z koncetracją obmyślono na podstawie programów szkolnych do poszczególnych przedmiotów w klasie trzeciej. W koncentracji uwzględniono fizykę (od czego zależy parowanie), matematykę (szukanie brył geometrycznych w przyrodzie, rzuty na płaszczyznę poziomą i pionową), geografję (rozmieszczenie roślin i ich znaczenie w kształtowaniu się powierzchni ziemi), nauki humanistyczne (wiersz Stefana Witwickiego, budzenie uczuć i wyobraźni).

b) Metoda.

Posługiwanie się metodą heurystyczną przy zastosowaniu indukcji i dedukcji.

Pytania zadawano na podstawie uwag Dyakowskiego w „Zarysie metodyki niższego kursu nauki o przyrodzie" na stronicy 47 i 48. Czytamy tam: „Pytanie nie powinno być suggestyjne i nie powinno podsuwać uczniowi gotowej odpowiedzi". „Pytanie zasadniczo daje się całej klasie, żeby ją całą utrzymać w napięciu uwagi. Ale odpowiada tylko jeden uczeń, wskazany przez nauczyciela lub wybrany z tych, co się sami zgłoszą do odpowiedzi".

W czasie lekcji rozpalono w uczniach uczucia i wyobraźnię. Przypomnijmy sobie, jakie są w tej mierze zapatrywania metodyki. I tak Męczkowska i Rychterówna w „Metodyce przyrodoznawstwa“ na str. 68 pisze: „Źle było dawniej, gdy nauczyciel zbyt dużo mówił i nie rozwijał zupełnie spostrzegawczości uczniów, z tego jednak nie wynika, abyśmy wpaść mieli w inną krańcowość i ćwicząc jedynie spostrzegawczość, zapominali o tem, że obok niej rozwijać należy stronę uczuciową i wyobraźnię“. Dyakowski we wspomnianym już „Zarysie“ na str. 53 i 54 przedstawia: „Zajmujące i umiejętne opowiadanie nauczyciela może przyczynić się niezmiernie do urozmaicenia i ożywienia lekcji oraz do wzbudzenia zainteresowania a także do rozwinięcia struny uczuciowej i wyobraźni. Wprawdzie niektórzy zajadli zwolennicy ścisłości metody w nauczaniu nauk przyrodniczych, twierdzą, iż do rozwijania wyobraźni w uczniach służą inne przedmioty (humanistyczne), a przyroda powinna kształcić wyłącznie spostrzegawczość i ścisłość rozumowania. Pogląd ten jednak niewątpliwie zbyt jednostronny, a przyroda zawiera za dużo pierwiastków piękna, żeby mogła nie kształcić wyobraźni i nie działać na stronę uczuciową“.

c) Efekt lekcji.

Uczniowie wzbogacili umysł nowym zasobem wiedzy, jakoto poznali sosnę zwyczajną i Weymuta, ich wygląd w zimie, znaczenie światła, wiatru, temperatury i gleby.

Pod względem formalnym rozwijali zmysł wzroku, kształcili spostrzegawczość, zdolność rozumowania i kombinowania, ćwiczyli samodzielność w robieniu spostrzeżeń, rozwijali zamiłowanie do przyrody, osiągnęli zrozumienie dla ochrony przyrody, ożywiali swe uczucia estetyczne i patrjotyczne, a również i etyczne, płynące ze zrozumienia konieczności ochrony przyrody, a zatem i poszanowania życia, choćby tylko roślinnego.

Pod względem higienicznym nie bez wartości pozostanie fakt odbycia lekcji na wolnem powietrzu.

Jeżeli w czem zawiniłem, proszę o wybaczenie, gdyż „nauka o przyrodzie jest strawą tak ożywczą pod względem wychowawczym, że nawet jedna dziesiąta część pełnej porcji jest już niezmiernie cenna“ (Lewis „Program propedeutyki przyrody“ str. 10).

Przyroda jest wielką i dobrą księgą, z której najwięcej uczyć się mogą tylko ci, którzy w czasie „lektury“ zadają jej umiejętnie pytania. Jeśli uczniowie będą umieli na końcu swych studjów pytać tę matkę-przyrodę na chlubę ojczyzny, będzie to największą nagrodą dla nauczyciela. „Qui in lectione optimorem virorum delicias reperit, amplius sane magistro non eget... Lectio eos et probos et magnos in Republica viros indubitanter efficiet“ (Ks. Stanisław Konarski „De viro honesto et bono cive“ pag. 39).

Czcionkami drukarni „Szkolnicy“ w Krakowie, ulica Grzegórzecka 30.